Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
«Альшиховская средняя общеобразовательная школа Буинского
муниципального района Республики Татарстан»

«СОГЛАСОВАНО»
Зам. директора по учебной работе
Каримова Г.С.

Утверждаю
директор МБОУ «Альшиховская СОШ»
__________________Киргизова М.В.

Рабочая программа
предмета «Родная (татарская) литература»
для 5-9 классов

Программа рассмотрена на заседании
методического объединения учителей
историко-филологического цикла
Составители: учителя татарского языка и литературы
Каримова Г.С., Хасанзянова Г.К., Гафурова Г.К.

Место предмета в учебном плане МБОУ “Альшиховская СОШ”: 1 час в неделю, всего 35 часов за год.

Әдәбият предметының укыту планында тоткан урыны

5-9 нчы сыйныфларда әдәбият дәресләре атнага 1 сәгать укытыла, уку елына барлыгы – 35 сәгать.

Планируемые результаты освоения “Родная (татарская) литература

Родная (татарская) литература.

Планируемые результаты освоения учебного предмета «Родная (татарская) литература». Результатом изучения учебного курса по родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования являются формирование у учащихся навыков восприятия, анализа, оценки художественного произведения, собственной нравственной позиции, воспитание эстетического вкуса, развитие творческого мышления, которые в целом станут средством для формирования мировоззрения и оценки окружающей действительности.

Содержание учебного предмета “Родная (татарская) литература”

Раздел 1. Литература как вид искусства.

Природа искусства. Место литературы среди других видов искусства. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Художественная литература как одна из форм освоения мира, богатства и многообразия духовной жизни человека. Влияние литературы на формирование нравственного и эстетического чувства.

Раздел 2. Устное народное творчество

Устное народное творчество как достояние национальной, духовной культуры народа. Особенности произведений фольклора. Общечеловеческие ценности как важная составляющая фольклорных произведений. Система образов в произведениях устного народного творчества. Картина мира в фольклоре: представления о героизме, добре и зле, бытии и человеке, человеке и природе.

Основные жанры фольклора.

Сказки, виды сказок (волшебная сказка «Ак бүре» / «Белый волк»).

Песни, их классификация, особенности татарских народных песен (песня «Иске кара урман» / «Старый дремучий лес»).

Малые жанры фольклора: загадки, анекдоты, пословицы и поговорки. Оригинальный жанр татарского фольклора – баиты («Сак–Сок»).

Легенды и предания, их особенности (легенда «Зөһрә кыз» / «Девушка Зухра» и предание «Шәһәр ни өчен Казан дип аталган» / «Почему город назван Казанью»).

Мифы. Концепции о происхождении мифов. Классификация мифов. Татарские народные мифы («Алып кешеләр» / «Великаны»), «Җил иясе җил чыгара» / «Откуда появляется ветер»).

Характерные признаки жанра дастан. Краткое содержание, проблематика, основные герои и художественные особенности дастана «Идегей»**,** первая пол. XV в. («Идегэй» - в сокращенном виде).

Поэтика фольклорных произведений (фантастический или мифологический сюжет и реалистичность в деталях; использование таких художественных приемов как повтор, антиномичность, гипербола, литота, сравнение и др.). Созвучность и различия татарского

народного устного творчества и фольклора других народов.

Влияние народного творчества на развитие литературы и литературного языка. Возникновение литературы, связь татарской литературы с фольклором и исламской мифологией (Ф. Амирхан «Ай өстендә Зөһрә кыз» / «Зухра на Луне»). Переход фольклорных жанров в литературу (Г. Рахим «Яз әкиятләре» / «Весенние сказки»). Фольклорная и литературная сказка (Г. Тукай «Шүрәле» / «Шурале»).

Раздел 3. Древняя, средневековая тюрко-татарская литература

Историко-литературные сведения о тюрках и предках татар. Древние тюркские государства, религиозные верования и письменность древних тюрков. Принятие ислама булгарами (922). Тюрко-татары в контексте «Восток и Запад». Этапы развития древней и средневековой тюрко-татарской литературы.

Фольклор и литература общетюркской эпохи как составная часть татарской литературы. Орхоно-Енисейские памятники, отражение в них истории, верований, особенностей художественного мышления древних тюрков.«Диване лөгат эт-төрк» / «Словарь тюркских наречий» Махмуда Кашгари – один из источников по изучению древнетюркского фольклора и письменной литературы.
«Котадгу билиг» / «Благодатное знание» Юсуфа Баласагунлы – первая классическая поэма тюркских народов.

Булгаро-татарская литература (XII- первая пол.XIII вв.), поэма Кул Гали «Кыйссаи Йосыф» / «Сказание о Йусуфе» – гимн мудрости, красоте, величию чувств человека.

Татарская литература золотоордынского периода: творчество Кутба, Саифа Сараи, Хорезми. Религиозно-суфийское направление в тюрко-татарской литературе.

Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства (Мухаммед Амин, Кулшариф, Умми Камал). Гуманистическая дидактика в творчестве поэта Мухаммедьяра («Нәсыйхәт» / «Назидание»).

Присоединение Казанского ханства к русскому государству (1552). Отражение кризисного состояния татарского общества в хикметах – философских изречениях М. Колый. Переходные явления от затянувшегося Средневековья к эпохе просвещения (К. Насыйри «Әбүгалисина» /«Абу Али Сина»).

Раздел 4. Татарская литература XIX века

Просветительское движение у татар. Просветительская деятельность Г. Курсави, И. Хальфина, К. Насыри, Ш. Марджани, Х. Фаизханова, И. Гаспринского и др.

Научная и литературная деятельность Каюма Насыри (1825-1902).

Становление реалистической поэзии в творчестве Г. Кандалый, Акмуллы и др. Становление татарской реалистической прозы. Концепция образованного, просвещенного человека, особенности его изображения (Муса Акъегет «Хисаметдин менла» / «Хисаметдин менла»). Появление в литературе новых видов и жанров европейского типа (роман З. Бигиева «Өлүф, яки Гүзәл кыз Хәдичә» / «Тысячи, или красавица Хадича» – в сокращенном виде). Актуальность таких тем как необходимость возрождения и развития татарского народа, судьба татарских женщин, ориентация на ведущие культуры, в особенности на русскую. Борьба между старым и новым как основной конфликт в произведениях.

Раздел 5. Татарская литература начала XX века

Приобщение татарской литературы в начале XX века к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и

культуры (Дардменд «Видагъ» / «Прощание»; Н. Думави «Яшь ана» / «Молодая мама»; М. Гафури «Нәсыйхәт» / «Назидание», «Сарыкны кем ашаган?» / «Кто съел овцу?»).

Габдулла Тукай (1886-1913) – выдающийся татарский поэт, лирик и сатирик, публицист и литературный критик.

Утверждение идеалов национального возрождения («Милләтә» / «Нации»), воспевание родной земли («Пар ат» / «Пара лошадей», «Туган җиремә» / «Родной земле») в романтических стихах. Автобиографические записи «Исемдә калганнар» / «Оставшиеся в памяти».

Фатих Амирхан (1886-1926): нравственно-философские и литературно-эстетические искания («Хәят» / «Хаят», «Бер хәрабәдә» / «На развалинах…»).

Национальная проблематика как лейтмотив татарской литературы данного периода (С. Рамиев «Уку» / «Знание»).

Жизнь и творчество Гаяза Исхаки (1878–1954), комедия «Җан Баевич» / «Жан Баевич».

Шариф Камал (1884-1942) – основоположник жанра новеллы в татарской литературе. Показ трагизма будничной жизни («Буранда» / «В метель», «Акчарлаклар» / «Чайки» – в сокращенном виде).

Галиасгар Камал (1879-1973) – один из основоположников татарской реалистической драматургии. Особенности конфликта в пьесах Г. Камала («Беренче театр» /«Первый театр», «Банкрот»).

Раздел 6. Татарская литература первой половины XX века (1917-конец 1950-х гг.). Сложность процесса развития татарской литературы после 1917 года. Возникновение нового направления в искусстве слова, основанного на идеологии диктатуры пролетариата. Многообразие творческих методов и направлений в первой половине 20-х годов. Литературные традиции в новых условиях (Ф. Борнаш «Таһир-Зөһрә» / «Тагир-Зухра»; К. Тинчурин «Сүнгән йолдызлар» / «Угасшие звезды»).

Г. Ибрагимов (1887-1938) – выдающийся романтик татарской литературы начала XX века. Прославление гармонии бытия, нравственной цельности и красоты народной жизни («Алмачуар» / «Чубарый»). Особенности развития поэзии в 20-е годы: сближение ее с действительностью; осуществление синтеза лирики и эпоса; поэтизация повседневности; творческие искания в области формы стиха, жанров и стилей. Этапы творчества Х. Такташа (1901-1931). «Пи-би-бип».

Активизация романной жанровой традиции: М. Галяу («Мөһаҗирләр» / «Мухаджиры» («Беженцы») – в сокращенном виде).

Великая Отечественная война, ее влияние на литературу.Основные образы, мотивы и поэтические особенности поэзии военных лет (М. Джалиль «Җырларым» /«Песни мои», «Тик булса иде ирек» / «Лишь бы была свобода», «Сандугач һәм чишмә» / «Соловей и родник»; Ф. Карим «Сибәли дә сибәли» / «Моросит и моросит»; Г. Кутуй «Сагыну» / «Ностальгия»; Ә. Еники «Кем җырлады?» /«Кто пел?»).Жизнь и творчество М. Джалиля (1906-1944).

Этапы творчества Х. Туфана (1900-1981). «Кайсыгызның кулы җылы» / «Чьи руки теплее», «Киек казлар» / «Дикие гуси». Философско-лирическая направленность поэзии 40-50-х гг. Исповедальность, особенности поэтики и стиля.

Раздел 7. Татарская литература второй половины XX века (1956-1990 гг.)

Возвращение татарской литературы к национальным традициям. Лиризм и социально-философское осмысление опыта культуры, литературы, истории в творчестве поэтов старшего поколения. «Тихая» лирика С. Хакима («Әнкәй» / «Мама», «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» / «В этих полях, в этих долинах…»). Насыщение лирики психологическими деталями. Раздумья о судьбе татарской нации в литературе этих лет (А. Еники «Әйтелмәгән васыять» / «Невысказанное завещание»). Художественное осмысление национальных черт

характера, традиций татарского народа: А. Гилязов («Җомга көн кич белән» / «В пятницу вечером»).

Жизнь и творчество А.Еники (1909-2000).

Трансформация исторического романа соцреализма (Н. Фаттах «Ител суы ака торур» / «Итиль – река течет»). Возникновение в этот период новых жанров, появление новых тем, мотивов и литературных форм. Усиление лиризма в прозе (Г. Сабитов «Тәүге соклану» / «Первый восторг»; М. Магдиев «Без кырык беренче ел балалары» / «Мы – дети сорок первого года»). Поиски идеального героя эпохи: Ф. Яруллин («Җилкәннәр җилдә сынала» / «Упругие паруса»).

Обращение к исторической памяти, к образу Тукая (Р. Батулла «Имче» / «Знахарка»). Формирование «критического направления» в прозе и драматургии (Ш. Хусаинов «Әни килде»(«Әниемнең ак күлмәге») / «Белое платье матери». Творчество Т. Миннуллина («Әлдермештән Әлмәндәр» / «Альмандар из Альдермыша»).

Поэзия Р. Файзуллина: вопросы свободы личности и свободы мнений в художественной литературе (Р. Файзуллин «Җаныңның ваклыгын сылтама заманга...» / «Мелочность твоей души…»). Многообразие жанровых форм, стилевых черт в творчестве М.Аглямова («Каеннар булсаң иде» / «Как березы» (*устоявшийся вариант перевода*), «Учак урыннары» / «Места костров»). Детская литература (Ш. Галиев «Һәркем әйтә дөресен» / «Каждый говорит правду»; Ф. Яруллин «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» / «Вы – самый прекрасный человек»).

Раздел 8. Татарская литература рубежа XX-XXI веков (1990-2016 гг.)

Трансформация татарской литературы на рубеже XX-XXI веков: критическая оценка советского и постсоветского времени, переосмысление далекой и близкой истории народа (Зульфат «Тамыр көлләре» / «Пепел корней», «Тойгыларда алтын яфрак шавы» / «В чувствах – золотая мелодия листьев»). Появление литературных произведений, описывающих крупные этапы в жизни страны с точки зрения конфликта человека и общества (Ф.Садриев «Таң җиле» / «Утренний ветерок» – в сокращенном виде). Проблемы возрождения и сохранения языка, культуры, обычаев татарского народа в драматургии (Т. Миңнуллин «Кульъяулык»/ «Платочек)». Выход на первый план психологических и философских мотивов (Г. Гыйльманов «Язмышның туган көне» / «День рождения судьбы»).

Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами. Вечные темы и образы.

Раздел 9. Теория литературы

Род и жанр литературы. Литературные роды: эпос, лирика и драма. Жанр. «Память жанра». Эпические жанры: роман, повесть, рассказ. Лирические жанры: пейзажная лирика, гражданская лирика, интимная лирика, философская лирика. Драматические жанры: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпические жанры: сюжетное стихотворение, басня, нэсер (проза в стихах), поэма.

Образность в литературном произведении. Образ, символ, деталь, аллегория. Образы людей: главный герой, второстепенный герой, персонажи, участвующие в действии, собирательные образы. Персонаж, характер, тип. Лирический герой, повествователь, лирическое «я», образ автора, авторская позиция. Образы природы, образы-вещи, мифологические образы, фантастические образы, архетип.

Литературное произведение. Форма и содержание. Содержание: событие, подтекст, контекст. Конфликт, сюжет, элементы сюжета. Композиция. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Место и время в художественном произведении, хронотоп. Текст: эпиграф, посвящение, сильная позиция.

Литературное творчество. Художественные средства и стиль. Художественные приемы: повтор, параллелизм,

противопоставление, ретроспекция. Языковые и стилистические средства (тропы, лексические, стилистические, фонетические средства). Художественная речь: повествование, диалог, монолог. Лирические отступления. Особенности стихотворной и прозаической форм словесного выражения. Ритм, рифма, стих, строфа. Стихосложение. Формы смеха: юмор, сатира, сарказм. Авторский стиль: юмористический, трагический, экзистенциальный, публицистический и др. начала.

История литературы. Традиции и новаторство. Религиозная литература, светская литература.

Литературный процесс. Понятие о литературном процессе и периодах в развитии литературы.

Раздел 10. Обзорные темы

Устное народное творчество как достояние национальной, духовной культуры народа. Поэтика фольклорных произведений.

Сказки, жанры татарских сказок.

Песни, их классификация, особенности татарских народных песен.

Малые жанры фольклора: загадки, анекдоты, пословицы и поговорки.

Оригинальный жанр татарского фольклора – баиты.

Легенды и предания.

Мифы. Концепции об их происхождении и классификация.

Жанр дастана.

Связь татарской литературы с фольклором и исламской мифологией.

Историко-литературные сведения о тюрках и предках татар. Этапы развития древней и средневековой тюрко-татарской литературы.

Булгаро-татарская литература (XII- первая пол.XIII вв.), поэма Кул Гали «Кыйссаи Йосыф».

Тюрко-татарская литература золотоордынского периода.

Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства.

Литература позднего Средневековья.

Просветительское движение у татар.

Научная и литературная деятельность Каюма Насыри(1825-1902).

Становление просветительской литературы.

Татарская литература начала XX века.

Жизнь и творчество Габдуллы Тукая (1886-1913).

Жизнь и творчество Фатиха Амирхана (1886-1926).

Жизнь и творчество Гаяза Исхаки (1878–1954).

Шариф Камал (1884-1942) – основоположник жанра новеллы в татарской литературе.

Галиасгар Камал (1879-1973) – один из основоположников татарской реалистической драматургии.

Татарская литература после 1917 года. Возникновение нового направления в искусстве слова, основанного на идеологии диктатуры пролетариата.

Этапы творчества Х. Такташа (1901-1931).

Многообразие творческих методов и направлений в 1920-30-х гг.

Этапы творчества Х. Туфана (1900-1981).

Великая Отечественная война, ее влияние на литературу.

Жизнь и творчество М. Джалиля (1906-1944).

Татарская литература послевоенного времени.

Жизнь и творчество А. Еники (1909-2000).

«Возвращение» татарской литературы к национальным традициям в 1960-1980 гг.Поэзия. Драматургия.

Творчество Т. Миннуллина.

Возникновение новых жанров, появление новых тем, мотивов и литературных форм в прозе.

Поэзия Р. Файзуллина.

Трансформация татарской литературы на рубеже XX-XXI веков: критическая оценка советского и постсоветского времени, переосмысление далекой и близкой истории народа.

Мировой литературный процесс. Различные связи между татарской, русской и зарубежной литературами. Вечные темы и образы.

Раздел 11. Развитие устной и письменной речи учащихся.

Развитие устной и письменной речи учащихся в 5-9 классах охватывает следующие направления:

Рецептивная деятельность как основа развития читательских компетенций школьников: осмысленное, творческое, выразительное чтения художественных произведений различных жанров, чтение стихотворных текстов или отрывков из прозаических текстов наизусть; рассказ о жизненном пути и творчестве писателя (выборочно или предложенного автора); определение жанров фольклорных произведений и их особенностей; определение принадлежности художественного произведения к одному из литературных родов и жанров.

Репродуктивная деятельность как формы погружения в художественную структуру произведения: устный комментарий к тексту и различные виды пересказа прочитанного; воспроизведение по ролям, инсценирование, театрализация; целенаправленная работа с источниками информации (словари, справочники, энциклопедии, электронные средства); обращение к материалам периодической печати; конспектирование и тезирование.

Поисковая деятельность как виды творческого осмысления поэтики писателя: поиск ответов на проблемные вопросы; составление плана; написание рецензии на художественное произведение; написание изложения с элементами сочинения; словесное рисование и устное мини-сочинение или доклад-сообщение.

Исследовательская деятельность как вид развернутого размышления о художественном творчестве: анализ художественного произведения с точки зрения сюжета, композиции, системы образов, языка и стиля; анализ литературного текста в целом; сопоставление проблематики и тематики различных произведений; рефераты и индивидуальные проектные исследовательские работы; сочинение по литературному произведению, по творчеству пистеля (или поэта), по историко-культурным явлениям.

УКЫТУНЫҢ ПЛАНЛАШТЫРЫЛГАН НӘТИҖӘЛӘРЕ

Уртасыйныфларда татар әдәбиятын укытуның **гомуми (метапредмет)нәтиҗәләре** түбәндәгеләр:

- укучыда әдәби әсәрне аңлап укырлык, мөстәкыйль үзләштерерлек күнекмәләр булдыру, әдәбиятка мәхәббәт тәрбияләү;
- сүз сәнгатен халыкның яшәү рәвешен, рухи кыйммәтләрен саклап калган һәм беркетә килгән хәзинә буларак кабул итәргә өйрәтү;
- язу һәм сөйләм осталыгын үстерү, мәсьәләне аңлый, гипотеза куя, материалны төркемли, үз фикерен дәлилли, кирәк икән – үзгәртә-төгәлләштерә, нәтиҗәләр чыгара, материалны гомумиләштерә белергә, үз хисләреңне сүзләр ярдәмендә аңлата алырга һәм бер үк вакытта башкалар белән бергәләп эшләргә күнектерү;
- баланың үз эшчәнлеген һәм әйләнә-тирәдәге тормышны мөстәкыйль бәяли белүенә, мөстәкыйль карарлар кабул итә һәм аларны җиренә җиткереп үти алуына ирешү;
- төрле чыганаклар белән эшләргә, аларны табарга, мөстәкыйль рәвештә кулланырга, төркемләргә, чагыштырырга, анализларга һәм бәяләргә өйрәтү.

Уртасыйныфларда татар әдәбиятын укытуның **предмет нәтиҗәләре** түбәндәгеләр:

Танып-белү өлкәсендә:

- аерым төр һәм жанрга караган әсәрләрне аңлап укый һәм кабул итә, эчтәлеген кабатлап (аерым очракларда текстны яттан) сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;
- укыган әдәби әсәрнең эчтәлеген, темасын, проблемасын, идеясен билгели, геройларын һәм әдәби дөньясын бәяли алуына, аның нинди төр һәм жанрга каравын аеруына ирешү;
- укучының классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын белүе;
- әдәби текстның мәгънәви өлешләрен аерып чыгарып, укыган буенча тезислар һәм план төзү, геройларга характеристика бирү,сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен билгеләү күнекмәсе булдыру;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларын расларга һәм дәлилләргә, әдәбият белеме төшенчәләренә мөрәҗәгать итәргә өйрәтү.

бәяләү өлкәсендә:

- милли әдәбияттагы рухи-әхлакый кыйммәтләрне күңелдән уздырып кабул итәргә өйрәтү;
- әдәби әсәрләргә шәхси мөнәсәбәт һәм бәя булдыру;
- өйрәнелгән әсәрләрне шәрехли белүенә ирешү;
- автор позициясен ачыклый алу һәм аңа үз мөнәсәбәтеңне булдыру күнекмәсен формалаштыру.

эстетик яктан:

- әдәби әсәрнең образлы табигате хакында гомуми мәгълүматый күзаллау булдыру, аның эстетик кыйммәтен тою хисе тәрбияләү;
- баланың әдәби текстны эстетик бөтенлекле, шул ук вакытта әдәби һәм тел-сурәтләү алымнарының, образлылыкның үзенчәлекләрен һәм әһәмиятен аңлап бәяли белүенә ирешү;
- рус һәм татар телендәге әдәби әсәрләрне чагыштырып бәяләргә, геройларның, әхлакый идеалларның охшаш һәм аермалы якларын билгеләргә өйрәтү.

Шәхси нәтиҗәләр арасында түбәндәгеләре аерым әһәмияткә ия:

- укучының җаваплылык хисен активлаштыру;
- укуга һәм хезмәткә уңай мөнәсәбәт булдыру;
- баланың үзаңын үстерү, милләтне, ватанны яратырга өйрәтү, горурлык һәм гражданлык хисләре тәрбияләү;
- әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен төшендерү;
- төрле чыганаклардан (сүзлекләр, энциклопедияләр, интернет-ресурслар һ.б.) танып-белү һәм коммуникатив ихтыяҗларны канәгатьләндерерлек мәгълүматлар табарга күнектерү.

Әдәбият фәненең эчтәлеге (5 нче сыйныф)

Халык авыз иҗаты(2 бүлек). Халык авыз иҗаты халкыбызның рухи һәм милли байлыгы.Гомумкешелек кыйммәтләре фольклор әсәрләренең нигезен тәшкил итә. Халык авыз иҗатында образлар системасы.

20 гасыр башы әдәбияты (5 бүлек)

Әкиятләр, төрләре. “Ак бүре”(тылсымлы әкият) .Җырлар.Аларны классификацияләү.Татар халык җырларының үзенчәлекләре. «Иске кара урман» җыры.

Кыска жанрлар: мәкальләр һәм әйтемнәр. табышмаклар, мәзәкләр Малые жанры фольклора: загадки, анекдоты, пословицы и поговорки. Бәетләр- татар фольклорының үзнчәлекле жанры (“Сак-Сок” бәете)

Риваятьләр, легендалар: аларга хас үзенчәлекләр; жанр сыйфатлары.“ «Зөһрә кыз», «Шәһәр нигә Казан дип аталган”

Халык иҗатының әдәбият һәм әдәби тел үсешенә йогынтысы. Әдәбиятның барлыкка килүе, фольклор һәм Ислам мәдәнияты белән бәйләнеше. Ф. Амирхан «Ай өстендә Зөһрә кыз”.Фольклор жанрларының әдәбиятка күчүе . Фольклор һәм әдәби әкият . Г. Тукай «Шүрәле».

20 гасырның беренче яртысындагы әдәбият(5 бүлек)

М. Гафури «Сарыкны кем ашаган?» “Мәсәл” жанры.Аллегорик образлар.

Габдулла Тукай (1886-1913) – татар халкының танылган шагыйре, лирик һәм сатирик, публицист һәм әдәби тәнкыйтьче

Туган җиргә дан җырлау .«Пар ат» , «Туган җиремә.

20 нче гасырның икенче яртысында әдәбият (7 нче бүлек)

Балалар әдәбияты .Ш. Галиев «Һәркем әйтә дөресен» ,Ф. Яруллин «Сез иң гүзәл кеше икәнсез

Әдәбият теориясе (9 бүлек)

Әдәби төрләр: Лиро-эпик жанрлар

Әдәби әсәрдә образлылык. Аллегория.Хикәяләүче. Мифик образлар, фантастик образлар.

Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Эчтәлек: вакыйга

Әдәби иҗат. Сурәтләү чаралары һәм стиль. Сурәтләү алымнары: кабатлау, параллелизм, каршы кую, ретроспекция. Тел һәм стилистик чаралар: троплар, лексик, стилистик, фонетик чаралар. Әдәби сөйләм: хикәяләү, диалог, монолог. Лирик чигенеш. Ритм, рифма, стих, строфа. Көлке тудыру формалары: юмор, сатира, сарказм. Автор стиле: юмористик, трагик, экзистенциаль, публицистик .

Сөйләм үстерү (11 бүлек)

- рецептив эшчәнлек: әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.

- репродуктив эшчәнлек: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны эзлекле сөйләп бирә алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына максатчан мөрәҗәгать итә алу.

- иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү һәм әсәрләргә кагылышлы фикерләрне язмача бирү, сочинение элементлары белән изложение язу; әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.

- эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.

- тикшеренү эшчәнлеге: әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау; тулы текстны

(6 нчы сыйныф)

Сәнгать төре буларак әдәбият (1 бүлек) Эпик жанрларны(бәетләр, әкиятләр, легендалар, риваятьләр) кабатлау.Аллегория. Метафора.
Халык авыз иҗаты(2 бүлек).Мифлар. Мифларның килеп чыгышы. Дөньяны үзләштерүнең беренче баскычы буларак мифология.
Дөнья халыклары тудырган мифлар һәм татар халкы иҗат иткән мифлар. “Алып кешеләр”, “Җил иясе җил чыгара” мифлары.
Г.Рәхим Фольклор жанрының әдәбиятка күчеше: шартлылык. Г.Рәхим иҗаты. “Яз әкиятләре” хикәясендә аллегорик образ. Сөйлүче- персонаж тарафыннан хикәяләнүе. Эчкерсезлек – кешедәге иң мөһим сыйфат булуын раслау.
Борынгы һәм урта гасырлар әдәбияты (3 бүлек)
К.Насыйриның фән һәм әдәбият, фольклор, татар тарихы, этнография өлкәсендәге эшчәнлеге. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. К.Насыйриның « Әбүгалисина» повесте. Повестьның фантастик сюжеты һәм мәгърифәтчелек идеясе.
20 гасыр башы әдәбияты (5 бүлек)
Дәрдемәнднең тормыш юлы һәм иҗаты. «Видагъ» шигыре. Шигырьдә хис-кичерешләрне чагылдыручы лирик герой. Табигать образы. Пейзаж лирикасындагы фәлсәфи мәгънә, символлар. Дәрдемәнд турында татар әдәбияты белеме(литературоведение).

С.Рәмиевнең тормыш юлы һәм иҗаты. «Уку» шигыре. Мәгърифәтчелек мотивы. Автор образы һәм гражданлык лирикасы. Рәмиев турында татар әдәбияты белеме(литературоведение)

Татар реалистик драматургиясенә нигез салучы **Г. Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. Г.Камалның «Беренче театр» комедиясе.**

“Беренче театр” әсәрендә төп конфликт. Драмадагы мәгърифәтчелек идеясе һәм көлке тудыручы чаралар.

Г.Тукай. «Исемдә калганнар» автобиографик повесте.

“Исемдә калганнар” повестенда хикәяләүче образ: кечкенә Апуш һәм шагыйрь Габдулла. Характер. Истәлекләр, шартлылык, уйдырма.

“Исемдә калганнар” әсәрендә Тукайның кешеләргә, үз язмышына, яшәгән чорына мөнәсәбәте. Тормыш юлының иҗаты белән аерылгысыз бәйләнеше.

20 гасырның беренче яртысындагы әдәбият

Г.Ибраһимов. Анын «Алмачуар» хикәясе - татар халкының яшәү рәвешен, рухи байлыгын тасвирлаган әсәр. Әсәрдә образлар системасы. Атка гашыйк кечкенә герой. Сөйләүче- малай һәм хикәяләүче зур кеше образлары. Практик дәрес. «Алмачуар» хикәясендә кеше образлары”, “Алмачуар образы”, “Татар авылы образы” темаларына чыгышлар.

Һ. Такташның тормышы һәм иҗаты. Һ.Такташның “”Урман” Пи-би-бип”, ”Болай гади җыр гына” шигырьләрендә табигать һәм туган як образлары.

М. Җәлилнең “Сандугач һәм чишмә» балладасы. Әсәрнең төзелеше, геройлары. Шартлылык һәм аллегория. Лиро-эпик жанр –баллада

20 гасырның икенче яртысындагы әдәбият

Р.Батулланың «Имче» хикәясе. Р.Батулланың Тукайның балачагы турында уйланулары, күзаллавы. Батулланың герое белән Тукай Апушының уртак һәм аермалы яклары.Тарихи вакыйга тудырудагы алымнары, хикәяләү үзенчәлекләре.

Әдәбият теориясе (9 бүлек)

Әдәби төрләр: Лиро-эпик жанрлар

Әдәби әсәрдә образлылык. Аллегория.Ххикәяләүче. Мифик образлар, фантастик образлар.

Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Эчтәлек: вакыйга

Әдәби иҗат. Сурәтләү чаралары һәм стиль. Сурәтләү алымнары: кабатлау, параллелизм, каршы кую, ретроспекция. Тел һәм стилистик чаралар: троплар, лексик, стилистик, фонетик чаралар. Әдәби сөйләм: хикәяләү, диалог, монолог. Лирик чигенеш. Ритм, рифма, стих, строфа. Көлке тудыру формалары: юмор, сатира, сарказм. Автор стиле: юмористик, трагик, экзистенциаль, публицистик .

Сөйләм үстерү (11 бүлек)

- рецептив эшчәнлек: әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.

- репродуктив эшчәнлек: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны эзлекле сөйләп бирә алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына максатчан мөрәҗәгать итә алу.

- иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү һәм әсәрләргә кагылышлы фикерләрне язмача бирү, сочинение элементлары белән изложение язу; әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.

- эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.

- тикшеренү эшчәнлеге: әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау; тулы текстны

Әдәбият фәненең эчтәлеге (7 сыйныф)

Сәнгать төре буларак әдәбият.(1 бүлек) Әдәбиятта образлар системасы

Деталь һәм образ-1с

Халык авыз иҗатының бер жанры буларак дастан. (2 бүлек)

Идегәй” дастанының идея-проблематикасы, Идегәй” дастанының сәнгатьчә эшләнеше- 2с.

20 гасыр башында әдәбият.(5 бүлек)

Н.Думавиның тормыш юлы һәм иҗаты. «Яшь ана» хикәясе, Н.Думави. «Яшь ана» хикәясендә күтәрелгән проблемалар. Н.Думави. «Яшь ана» хикәясендә тел бизәкләре, интонациясе 2 с

Ш.Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. «Акчарлаклар» повесте. Ш.Камал. «Акчарлаклар» повестеның идея-проблематикасы. Акчарлаклар» повестенында драматизм, диалог, бәхет эзләү. XX гасыр башында сүз сәнгате. Г.Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты.

“Милләтә”шигыре, Шагыйрь”, “Театр” шигырьләре , “Милли моңнар”. Г. Тукай иҗатында “Милләт темасының чагылышы”.

Г.Тукайның лиро-эпик җанры, шигыр ләре, гражданлык лирикасы.

Г.Исхакыйның томыш юлы һәм иҗади эшчәнлеге. “Җан Баевич” комедиясе

20 гасырның икенче яртысында әдәбият (7 б)

Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗаты. “Әйтелмәгән васыять” хикәясе. Образлар системасы.“Әйтелмәгән васыять” хикәясендә күтәрелгән проблемалар. Әйтелмәгән васыять” хикәясендә эхлакый сыйфатлар бирелеше

“Мөхәммәт Мәһдиевның тормыш һәм иҗат юлына күзәтү. “Без – кырык беренче ел балалары” повесте**.** Бөек Ватан сугышы. Мөхәммәт Мәһдиевның “Без кырык беренче ел балалары”, лиризм. XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты.

XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты. С.Хәким иҗаты турында белешмә. . “Әнкәй , “Бу кырлар, бу үзәннәрдә” шигырьләре. Лирик герой, күңел лирикасы, пейзаж лирикасы, табигать бирелеше.

Шәриф Хөсәеновның тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә.Драма төре, аның жанрлары һәм үзенчәлекләре.” Әни килде” драмасының темасы, идеясе, проблемасы.

Драма төре, аның жанрлары һәм үзенчәлекләре.” Әни килде” драмасының темасы, идеясе, проблемасы. Ш. Хөсәенов “Әни килде” драмасының образлар системасы, әһәмияте.

Г. Сабитовның тормыш һәм иҗат юлына күзәтү ясау. Г. Сабитовның иҗат юлына күзәтү ясау. “Тәүге соклану” хикәяс**е.** Галимҗан Гыйльмановның тормыш һәм иҗат юлы “Язмышның туган көне” хикәясе. Галимҗан Гыйльмановның “Язмышның туган көне” хикәясендә образлар. Әсәрнең сюжеты,аның элементлары, пафосы, бәхет мизгел.

Әдәбият фәненең эчтәлеге (8 сыйныф)

Сәнгать төре буларак әдәбият.(1 бүлек) Әдәбиятның лирик, эпик һәм драматик төрләрен кабатлау.

Борынгы һәм урта гасырлар төрки-татар әдәбияты(3 бүлек). Казан ханлыгы чоры әдәбиятына гомуми күзәтү. Әдәбиятта суфичылык агымы. (М. Әмин, Колшәриф, Өмми Кямал). Мөхәммәдьярның гуманистик дидактик иҗаты. “Нәсыйхәт” шигыре

XIX гасыр татар әдәбияты (4 бүлек)

Мәгърифәтчелек хәрәкәте.Белемле, мәгърифәтле кешенең сурәтләнүе. Муса Акъегетнең“Хисаметдин менла” повесте. “Хисаметдин менла” повестенда мәгърифәтле, гадел, акыллы, ватанпәрвәр шәхеснең сурәтләнеше. Авторның геройга мөнәсәбәте. Хисаметдин образында халыкның идеал сыйфаты чагылышы.

XX гасыр башы әдәбияты (5 бүлек)

Чорга кыскача тарихи күзәтү. XX гасыр башында сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Яңа тип геройлар.М.Гафуриның “Нәсыйхәт” шигырендә яхшылык һәм явызлыкның чагылышы.Традиция һәм новаторлык.

Шәриф Камал тормышы һәм иҗаты “Буранда” хикәясе.Әсәрнең эмоциональлеген күрсәтүче чаралар һәм алымнар. Әсәрнең композициясе.Ф.Әмирханның “ Бер хәрабәдә” әсәре. Нәсер жанры. Сөйләүче образы һәм аның кичерешләре.

Әдәби алымнар: символ, кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту.Троплар. Әсәрнең пафосы (сентименталь пафос), фәлсәфи фикерләр белән баетылуы. Язучы стиле.

XX гасырның беренче яртысында татар әдәбияты (1917-1950 еллар) (6 бүлек)

Фәтхи Борнаштормышы, “Таһир-Зөһрә” трагедиясе. Трагедия жанры. Роакнтик сюжет,мәхәббәт һәм хыянәт темасы.

20-30 нчы еллар әдәбияты, чорга караш Һ.Такташ иҗаты һәм тормышы. “Алсу” поэмасы. Лиро-эпик жанрлар. Поэма жанры. Романтик геройлар.К.Тинчурин иҗаты. “Сүнгән йолдызлар”“Сүнгән йолдызлар” әсәрендә мәхәббәт. Афоризм. Г.Кутуй тормышы һәм иҗаты Г.Кутуйның “Тапшырылмаган хатлар” повесте. Повестьның романтик сюжеты. Социалистик реализм билгеләре. Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты. Фатих Кәрим иҗаты һәм тормышы. “Сибәли дә сибәли” шигыре. Шигырьдә сугыш фаҗигасе. Табигать картинасы, аның төп геройны ачудагы роле, психологизмның көчәюе.

XX гасырның икенче яртысындагы татар әдәбияты. (1956-1990 еллар) (7 бүлек)

Р.Фәйзуллин иҗаты. “Җаныңның ваклыгын сылтама заманга”, “Вакыт”, “Якты моң” һәм кыска шигырьләре.Туфан Миннуллин иҗаты..”Әлдермештән Әлмәндәр”. Әсәрдә көчле кеше образы. Үлемне җиңү мотивы.Ф.Яруллин тормышы һәм иҗаты”Җилкәннәр җилдә сынала”әсәре.М.Әгъләмов иҗатында жанр төрлелеге, стиль үзенчәлеге. “тарихи хәтер” проблемасы. “Каеннар сары иде”, “Учак урыннары”, шигырьләре. Үз идеалыңа тугрылык көче.

Әдәбият теориясе (9 бүлек)

Әдәби төрләр: эпос, драма, лирика. Жанр. Эпик жанрлар: роман, повесть, хикәя. Лирик жанрлар: пейзаж лирикасы, гражданлык лирикасы, интим лирика,фәлсәфи лирика. Драма жанры: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпик жанрлар: сюжетлы шигырь, мәсәл, нәсер (шигъри формага салынган проза),поэма

Әдәби әсәрдә образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары- төп герой, ярдәмче герой, катнашучы персонажлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Лирик герой, хикәяләүче, шигырьдәге “мин”, автор образы, автор позициясе. Табигать образы, мифик образлар, фантастик образлар, архетип.

Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Эчтәлек: вакыйга, подтекст, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары.Композиция. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә вакыт һәм урын, хронотоп. Текст: эпиграф, посвящение, көчле позиция.

Әдәби иҗат. Сурәтләү чаралары һәм стиль. Литературное творчество. Сурәтләү алымнары: кабатлау, параллелизм, каршы кую, ретроспекция. Тел һәм стилистик чаралар: троплар, лексик, стилистик, фонетик чаралар. Әдәби сөйләм: хикәяләү, диалог, монолог. Лирик чигенеш. Ритм, рифма, стих, строфа. Көлке тудыру формалары: юмор, сатира, сарказм. Автор стиле: юмористик, трагик, экзистенциаль, публицистик .

Әдәбият тарихы. Традиция и новаторлык.Дини әдәбият, дөньяви әдәбият.

Әдәби процесс. Әдәби процесс төшенчәсе һәм әдәби үсеш периоды.

Сөйләм үстерү (11 бүлек)

- рецептив эшчәнлек: әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.

- репродуктив эшчәнлек: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны эзлекле сөйләп бирә алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына максатчан мөрәҗәгать итә алу.

- иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү һәм әсәрләргә кагылышлы фикерләрне язмача бирү, сочинение элементлары белән изложение язу; әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.

- эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.

- тикшеренү эшчәнлеге: әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау; тулы текстны

Әдәбият фәненең эчтәлеге (9сыйныф)

Сәнгать төре буларак әдәбият.(1 бүлек) . Сәнгать төрләре һәм әдәбият. Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып белүгә хезмәт итүе. Әдәбиятның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.

Борынгы һәм урта гасырлар төрки-татар әдәбияты(3 бүлек).

Төркиләр һәм борынгы бабаларыбыз турында тарихи-әдәби мәгълүмат. Борынгы төрки дәүләтләр,төркиләрдә дини ышанулар һәм язу. Болгарлар тарафыннан Ислам диненең кабул ителүе(922). "Көнчыгыш һәм Көнбатыш" контекстында төрки татарлар. Борынгы һәм урта гасырлар төрки-татар әдәбиятының үсеш этаплары.

Гомумтөрки фольклоры һәм әдәбияты- татар әдәбиятының төп нигезен тәшкил итүче. Орхон-Енисей истәлекләре, аларда борынгы төркиләрнең тарихы, ышанулары,күзаллауларының чагылышы. Махмуд Кашгариның «Диване лөгат эт-төрк»– борынгы төркиләрнең фольклорын һәм язма әдәбиятын өйрәнү чыганагы. Йосыф Баласагунлының «Котадгу билег» - төрки халыкларның беренче классик поэмасы.

Болгар-татар әдәбияты. (XII ,XIII гасырлар), Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф»поэмасы – зирәклек,матурлык ,хис-кичерешләрнең зурлыгын тасвирлаучы гимн.

Алтын Урда чорында татар әдәбияты: Котба, Саифа Сараи, Хәрәзми иҗатлары.Төрки-татар әдәбиятында Дини-суфичылык юнәлеше.

Казан ханлыгы чоры әдәбиятына гомуми тасвирлама. (Мөхәммәд Әмин, Колшариф,Өмми Камал). Мөхәммәдъяр иҗатында гуманистик дидактика. «Нәсыйхәт» поэмасы белән танышу.

Казан ханлыгының рус дәүләтенә кушылуы(1552). Отражение кризисного состояния татарского общества в хикметах – философских изречениях М. Колый. М.Колыйның философик хикмәтләрендә татар җәмгыяте кризисының яктыртылуы.

XIX гасыр татар әдәбияты (4 бүлек) . Г.Курсави,И.Хәлфин,К.Насыйри,Ш.Мәрҗәни,Х.Фәезханов,И.Гаспралы кебек шәхесләрнең мәгърифәтчелек эшчәнлеге..К.Насыйриның фәнни һәм әдәби эшчәнлеге. Г.Кандалый, Акмулла иҗатында реаль поэзиянең чагылышы. Аңлы-белемле, мәгърифәтле шәхес концепциясе, аның бирелеш үзенчәлекләре. Муса Акъегет «Хисаметдин менла» / «Хисаметдин менла») Әдәбиятта еврова тибындагы яңа төр һәм жанрларның барлыкка килүе (роман З. Бигиева «Өлүф, яки Гүзәл кыз Хәдичә») Татар милләтенең уяныргa, үсәргә тиешлеге, хатын-кыз язмышы, алдынгы, бигрәк тә рус мәдәниятенә йөз тоту кебек мәсьәләләрнең көнүзәктә торуы.

XX гасыр башы әдәбияты (5 бүлек)

Сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Фатих Амирхан (1886-1926): «Хәят».

Модернизм,модернистик алымнар.

Галиасгар Камал (1879-1973) – татар реалистик драматургиясенә нигез салучы. Г. Камалның «Банкрот» пьесасында конфликтның үзенчәлеге.

XX гасырның беренче яртысында татар әдәбияты (1917-1950 еллар) (6 бүлек)

1917 елдан соң татар әдәбияты үсешенең авырлашу процессы. . Роман жанрының активлашуы.**М.Галәүнең** «Мөһаҗирләр» романы

Бөек Ватан сугышы елларында татар әдәбияты,әдәбиятка йогынтысы. Сугыш чорының төп образлары, мотив һәм поэтиксы. М. Джалиль «Җырларым», «Тик булса иде ирек» , Г. Кутуй «Сагыну»; Ә. Еники «Кем җырлады?»). М. Джалилнең тормыш юлы һәм иҗаты.Х. Туфан (1900-1981) иҗатының чорларга бүленеше. «Кайсыгызның кулы җылы» / «Чьи руки теплее», «Киек казлар» . 40-50 елларда фәлсәфи лирика. Поэтика һәм стиль үзенчәлеге.

XX гасырның икенче яртысындагы татар әдәбияты. (1956-1990 еллар) (7 бүлек)

Татар әдәбиятының милли гореф-гадәтләргә әйләнеп кайтуы. Татар халкының холык сыйфатларын, гореф-гадәтләрен кузаллау. А. Гилязов («Җомга көн кич белән»).

Н. Фәттахның “Итил суы ака торур” романы.

XX-XXI гасырлар чигендә татар әдәбиятында сыйфат үзгәрешләр (8 бүлек)

XX-XXI гасырлар чигендә татар әдәбиятында сыйфат үзгәрешләре, эзләнүләрнең “яңа дулкын” булып күтәрелүе. Совет һәм постсовет заманына тәнкыйди бәя биргән, шәхес һәм җәмгыять каршылыгын чагылдырган, ил тарихындагы олы этапларның, аерым шәхесләрнең сурәтен тудырган әсәрләр язылу. Психологик башлангычның алга чыгуы аша шәхес тормышы, эчке дөньясының тарихи–иҗтимагый чынбарлыктан өстен булуын раслау. (Зульфат «Тамыр көлләре», «Тойгыларда алтын яфрак шавы»). Көнкүреш вакыйгасының илкүләм әһәмиятле иҗтимагый, социаль-мәдәни, әхлакый мәсьәләләргә барып тоташуы. Романда совет җәмгыятенең кискен тәнкыйтьләнүе. Кеше һәм җәмгыять каршылыгы. (Ф.Садриев «Таң җиле»). Т.Миңнуллинның “Кулъяулык” драмасында тел, мәдәният, гореф-гадәтләрне саклау мәсьәләсе.

Әдәбият теориясе (9 бүлек)

Әдәби төрләр: эпос, драма, лирика. Жанр. Эпик жанрлар: роман, повесть, хикәя. Лирик жанрлар: пейзаж лирикасы, гражданлык лирикасы, интим лирика,фәлсәфи лирика. Драма жанры: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпик жанрлар: сюжетлы шигырь, мәсәл, нәсер (шигъри формага салынган проза),поэма

Әдәби әсәрдә образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары- төп герой, ярдәмче герой, катнашучы персонажлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Лирик герой, хикәяләүче, шигырьдәге “мин”, автор образы, автор позициясе. Табигать образы, мифик образлар, фантастик образлар, архетип.
Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Эчтәлек: вакыйга, подтекст, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары.Композиция. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә вакыт һәм урын, хронотоп. Текст: эпиграф, посвящение, көчле позиция.
Әдәби иҗат. Сурәтләү чаралары һәм стиль. Литературное творчество. Сурәтләү алымнары: кабатлау, параллелизм, каршы кую, ретроспекция. Тел һәм стилистик чаралар: троплар, лексик, стилистик, фонетик чаралар. Әдәби сөйләм: хикәяләү, диалог, монолог. Лирик чигенеш. Ритм, рифма, стих, строфа. Көлке тудыру формалары: юмор, сатира, сарказм. Автор стиле: юмористик, трагик, экзистенциаль, публицистик .
Әдәбият тарихы. Традиция и новаторлык.Дини әдәбият, дөньяви әдәбият.
Әдәби процесс. Әдәби процесс төшенчәсе һәм әдәби үсеш периоды.
Сөйләм үстерү (11 бүлек)

- рецептив эшчәнлек: әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.

- репродуктив эшчәнлек: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны эзлекле сөйләп бирә алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына максатчан мөрәҗәгать итә алу.

- иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү һәм әсәрләргә кагылышлы фикерләрне язмача бирү, сочинение элементлары белән изложение язу; әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.

- эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.

- тикшеренү эшчәнлеге: әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау; тулы текстны

Тематик план. 5 класс

Дәр ес №	**Дәрес темасы**	Сәгатьләр саны	Укучыларның төп эшчәнлек төрләре характеристикасы
Татар теле турында гомуми мәгълүмат (1 сәг.)			
1	Татар теле турында гомуми мәгълүмат Общие сведения о татарском языке**.**	1	Телләр турында күзаллауга ия булу, татар теленең Россия тарихы һәм мәдәнияте белән бәйләнешне аңлау; хәзерге татар теленең төп кулланылыш формалары турында күзаллауга ия булу. Телнең җәмгыять һәм дәүләт тормышындагы ролен аңлау; телнең кеше тормышындагы роле. Лингвистиканың төп бүлекләре турында күзаллау булу.
Башлангыч сыйныфта үткән материалны кабатлау (3 сәг.).			
2.	Аваз. Татар теленең сузык авазлар системасы. Грамматиканың бер бүлеге буларак морфология. Звук. Система гласных звуков татарского языка Морфология как раздел грамматики	1	Телдән һәм транскрипция элементлары ярдәмендә анализлау һәм характеристика бирү: сөйләмнең аерым авазларын.
3.	Сузыкларның язылышы. Тартыкларның язылышы. Телнең орфографик кагыйдәләре. Сүзнең лексик мәгънәсе. Сүз ясалышы һәм сүз формасы үзгәрү. Правописание гласных. Правописание согласных. Орфографические нормы языка. Лексическое значение	1	Сүзләрне әйтү һәм язу үзенчәлекләре; сөйләмдә авазлар; иҗекләргә бүлү күзлегеннән сүз; орфографик хаталар табу һәм аларны төзәтү; сүз төркемнәренең синтаксик ролен билгеләү; сүзгә морфологик анализ ясау

	слова. Словообразование и изменение форм слов.		
4.	Синтаксис берәмлеге буларак сүзтезмә. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре. Аларның интонацион һәм мәгънәви үзенчәлекләре Словосочетание как единица синтаксиса. Виды предложений по цели высказывания. Их интонационные и смысловые особенности.	1	сүз төркемнәренең синтаксик ролен билгеләү; сүзгә морфологик анализ ясау.
5.	**БСҮ "Җәй нәрсәсе белән матур?" дигән темага сочинение язу.** **Р\речи " Чем же красив лето" Сочинение**	1	Сүзләрне әйтү һәм язу үзенчәлекләре; сөйләмдә авазлар; иҗекләргә бүлү күзлегеннән сүз; орфографик хаталар табу һәм аларны төзәтү; сүз төркемнәренең синтаксик ролен билгеләү; сүзгә морфологик анализ ясау
Фонетика һәм графика (10 сәг.)			
6. 7	Лингвистика бүлеге буларак фонетика. Сөйләм органнары, аларның сөйләм авазлары булдыруда катнашуы Фонетика как раздел лингвистики. Органы речи, их участие в образовании звуков речи.	2	Сөйләмдәге аерым авазларга, сүзләрнең әйтелеш һәм язылыш үзенчәлекләренә, сөйләм агымындагы авазларга, иҗекләргә бүлү күзлегеннән чыгып сүзгә телдән һәм транскрипция элементлары ярдәмендә анализ ясау һәм характеристика бирү.
8.	Татар теленең сузык авазлар системасы, аларны күләме.Сузык авазларның классификациясе. Татар теленең сузык авазлар системасындагы үзгәрешләр Система гласных звуков татарского языка, их количество. Классификация гласных звуков. Изменения в системе гласных звуков татарского языка	1	Сузыкларны һәм тартыкларны тану; шаулы тартыклар (яңгырау һәм саңгырау) һәм сонор тартыклар;
9.	Сингармонизм законы, аның төрләре. Сузыкларның кыскаруы. Дифтонглар Закон сингармонизма, его виды. Сокращение гласных	1	сингармонизм законы, аның төрләре.

	звуков. Дифтонги		
10.	**Изложение язу** **Изложение**	1	
11.	Татар телендә тартыклар, аларның күләме. . Согласные в татарском языке, их количество.	1	басымлы һәм басымсыз сузыклар;
12.	Татар теленең тартыклар системасындагы үзгәрешләр Классификация согласных звуков. Изменения в системе согласных звуков татарского языка	1	Татар теленең тартыклар системасындагы үзгәрешләрне истә калдыру
13.	Тартыклар ассимиляциясе, ассимиляция төрләре. Татар һәм рус телләрендә сузык һәм тартык авазлар. Ассимиляция согласных, виды ассимиляции. Гласные и согласные звуки в татарском и русском языках.	1	Тартыклар ассимиляциясе, ассимиляция төрләре. Татар һәм рус телләрендә сузык һәм тартык авазлар.
14	Интонация төшенчәсе. Татар телендә басым. Понятие об интонации. Ударение в татарском языке	1	Авазның мәгънә аеру функциясен аңлау. Сөйләм аппаратының төзелешен, татар телендәге авазлар ясалу ысулларын аңлау. Сүзгә фонетик анализ ясау. Бирелгән күрсәткечләр буенча сөйләм авазларын, аваз составы параметрлары буенча сүзләрне классификацияләү һәм төркемнәргә бүлү; Акцентлаштыру күзлегеннән кыен булган сүзләрдә һәм аларның формаларында (боерык фигыльләр һ.б.) кабул ителгән басым төшү урынын үзләштерү.
15.	Татар теленең үз сүзләрендә һәм алынмаларда басым сакланмау очраклары. Случаи, когда ударение не сохраняется в собственных и заимствованных словах татарского языка	1	басымлы иҗек урынын билгеләү, сүз формасы үзгәргәндә басымның үзгәрешен күзәтү.

16.	Сүз формаларында басым куюның авыр очраклары. Трудные случаи ударения в формах слов.	1	басымлы иҗек урынын билгеләү, сүз формасы үзгәргәндә басымның үзгәрешен күзәтү.
17	**Контроль диктант тема: Сузыклар тартыклар системасы**	1	Фонетик, грамматик нормаларны язма сөйләмдә куллану
Орфоэпия һәм орфография(8 сәг.)			
18.	Әдәби тел нормалары. Нормы литературного языка.	1	Кыскартылган сүзләрне дөрес әйтү. Орфоэпик сүзлекне файдалану. орфографик сүзлекләрне файдалану.
19.	Орфоэпия нормалары төшенчәсе. Орфоэпик сүзлек. Фонетик анализ. Понятие о нормах орфоэпии. Орфоэпический словарь. Фонетический анализ.	1	Сүзнең аваз һәм хәреф составын чагыштыру һәм анализлау: мәгълүмат эзләгәндә алфавитны белеп файдалану сүзгә фонетик һәм орфоэпик анализ ясау.
20.	Графика һәм орфография турында гомуми мәгълүмат Общие сведения о графике и орфографии	1	орфографик хаталарны табу һәм төзәтү; татар теленең орфографик кагыйдәләрен истә тотып, контроль диктант, изложение, инша, инша элементлары кертелгән изложение язу;
21.	Татар теле алфавиты. Орфография. Алфавит татарского языка. Орфография	1	Сүзләрдә өйрәнелгән орфограммалар табу.
22.	Сузыкларның язылышы. Тартыкларның язылышы. Правописание гласных. Правописание согласных.	1	Өйрәнелгән орфограммаларга характеристика бирү һәм сүзләрнең язылышын аңлату
23.	Ике авазны белдерә торган хәрефләрнең язылышы. Правописание букв, обозначающих сочетание двух звуков	1	Ике авазны белдерә торган хәрефләрнең язылышын истә калдыру
24.	“ъ” һәм “ь” билгеләренең язылышы.	1	“ъ” һәм “ь” билгеләренең язылышын истә калдыру

	Правописание букв “ъ” и “ь”.		
25.	Орфографик сүзлек. Телнең орфографик нормалары. Кабатлау. Орфографический словарь. Орфографические нормы языка. Повторение.	1	орфографик кагыйдәләрен истә тоту
Лексикология һәм фразеология (15 сәг.)			
26	Лингвистиканың бер бүлеге буларак лексикология. Лексикология как раздел лингвистики. .	1	Сүзгә лексик анализ ясау; сүзнең лексик мәгънәсен һәм дөрес язылышын аңлату өчен килеп чыгышы турындагы мәгълүматны файдалану. Үз сөйләмеңдә синоним, антоним, бер тематик төркемгә караган сүзләр, омоним, күп мәгънәле сүзләрне куллану. Фразеологик әйләнмәләрне тану. Сөйләмдә фразеологик әйтелмәләрне урынлы куллану; сүзгә лекик анализ ясау. Синоним һәм антонимнар сүзлеген файдалану.
27.	Телнең төп берәмлеге буларак сүз. Сүзнең лексик мәгънәсе. Слово как основная единица языка. Лексическое значение слова.	1	Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләрне, туры һәм күчерелмә мәгънәдәге сүзләрне аеру; омоним, синоним, антоним һәм тропларның төп төрләрен тану.
28.	Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр. Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәсе Однозначные и многозначные слова. Прямое и переносное значения слова.	1	Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләрне, туры һәм күчерелмә мәгънәдәге сүзләрне аеру; омоним, синоним, антоним һәм тропларның төп төрләрен тану.
29 30	Антоним, синоним, пароним, омонимнар һәм аларның төрләре. Антонимы, синонимы, паронимы, омонимы и их виды	2	Синонимнарның мәгънәви һәм стилистик аермалары. Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләрен; синонимнарны һәм синонимик ояларны; антонимик парларны; омонимнарны чагыштыру.

31	Татар теленең үз сүзләре һәм алынмалар. Татар теленең сүзлек составы Исконно татарские и заимствованные слова. Словарный состав татарского языка.	1	Әдәби телдә һәм гади сөйләм телендә күчерелмә мәгънәле сүзләрнең; әдәби әсәрләрдә һәм фәнни текстларда, уку текстларында синоним, антонимнарның кулланылышын күзәтү
32	Актив һәм пассив лексика. Искергән сүзләр һәм неологизмнар. Активная и пассивная лексика. Устаревшие слова и неологизмы.	1	Актив һәм пассив лексика. Искергән сүзләр һәм неологизмнар.
33 34	Фразеологизмнар, аларның мәгънәләре. Фразеологизмы, их значения	2	Фразеологик әйләнмәләрне тану. Сөйләмдә фразеологик әйтелмәләрне урынлы куллану; сүзгә лекик анализ ясау. Синоним һәм антонимнар сүзлеген файдалану.
35.	Сөйләмдә фразеологик әйтелмәләрне куллану үзенчәлекләре. Особенности употребления фразеологизмов в речи	1	Сөйләмдә фразеологик әйтелмәләрне куллану үзенчәлекләре.
36.	Төрле төр сүзлекләр, аларны төрле эшчәнлек вакытында файдалану. Словари различных типов, их использование в различных видах деятельности.	1	Төрле төр сүзлекләр, аларны төрле эшчәнлек вакытында файдалана белү
37.	Татар теленең төп лексик нормалары. Основные лексические нормы татарского языка	1	Татар теленең төп лексик нормалары.
38.	Сүзгә лексик анализ ясау. Лексический анализ слова	1	Сүзгә лексик анализ ясау
39	Мәкальләр, әйтемнәр. Пословицы, поговорки	1	Мәкальләр, әйтемнәрне сөйләмдә куллану
40.	Лексикология булеген абатлау Повторение раздела Лексикология	1	Төрле төр сүзлекләр, аларны төрле эшчәнлек вакытында файдалана белү

Морфемика һәм сүз ясалышы (16 сәг.)			
41.	Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика... Морфемика как раздел лингвистики	1	Морфемаларны табу, сүзләрне мәгънәсе һәм төзелеше, грамматик анализ нигезендә морфемаларга бүлү; сүзнең морфемик составына характеристика бирү, морфемик составка нигезләнеп, сүзнең лексик мәгънәсенә ачыклык кертергә; сүзнең морфемик төзелешен һәм аның ясалыш ысулын; сүзнең лексик мәгънәсен һәм шул сүз төзелгән сүз ясалыш моделен чагыштыру; чыганак нигез һәм сүз ясагыч морфеманы бүлеп чыгарып, телдән һәм язмача морфемик һәм сүз ясалыш анализ ясау; өйрәнелгән сөйләм сүз төркемнәренә караган сүзләрнең сүз ясалыш ысулларын аеру; сүз ясалыш анализы нигезендә морфемаларны бүлеп чыгару; морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау.
42.	Сүз төзелеше һәм ясалышы турында гомуми мәгълүмат. Общие сведения о строении и образовании слов.	1	Морфемаларны табу, сүзләрне мәгънәсе һәм төзелеше, грамматик анализ нигезендә морфемаларга бүлү; сүзнең морфемик составына характеристика бирү, морфемик составка нигезләнеп, сүзнең лексик мәгънәсенә ачыклык кертергә; сүзнең морфемик төзелешен һәм аның ясалыш ысулын; сүзнең лексик мәгънәсен һәм шул сүз төзелгән сүз ясалыш моделен чагыштыру; чыганак нигез һәм сүз ясагыч морфеманы бүлеп чыгарып, телдән һәм язмача морфемик һәм сүз ясалыш анализ ясау; өйрәнелгән сөйләм сүз төркемнәренә караган сүзләрнең сүз ясалыш ысулларын аеру; сүз ясалыш анализы нигезендә морфемаларны бүлеп чыгару; морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау.
43	Телнең иң кечкенә берәмлеге буларак морфема. Морфема как минимальная значимая единица языка.	1	Морфемаларны табу, сүзләрне мәгънәсе һәм төзелеше, грамматик анализ нигезендә морфемаларга бүлү; сүзнең морфемик составына характеристика бирү, морфемик составка нигезләнеп, сүзнең лексик мәгънәсенә ачыклык кертергә; сүзнең морфемик төзелешен һәм аның ясалыш ысулын; сүзнең лексик мәгънәсен һәм шул сүз төзелгән сүз ясалыш моделен чагыштыру; чыганак нигез һәм сүз ясагыч морфеманы бүлеп чыгарып, телдән һәм

			язмача морфемик һәм сүз ясалыш анализ ясау; өйрәнелгән сөйләм сүз төркемнәренә караган сүзләрнең сүз ясалыш ысулларын аеру; сүз ясалыш анализы нигезендә морфемаларны бүлеп чыгару; морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау.
44	Тамыр һәм аффикс. Тамырдаш сүзләр. Корень и аффикс. Однокоренные слова.	1	Морфемаларны табу, сүзләрне мәгънәсе һәм төзелеше, грамматик анализ нигезендә морфемаларга бүлү; сүзнең морфемик составына характеристика бирү, морфемик составка нигезләнеп, сүзнең лексик мәгънәсенә ачыклык кертергә; сүзнең морфемик төзелешен һәм аның ясалыш ысулын өйрәнелгән сөйләм сүз төркемнәренә караган сүзләрнең сүз ясалыш ысулларын аеру; сүз ясалыш анализы нигезендә морфемаларны бүлеп чыгару; морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау.
45	Аффикслар ярдәмендә яңа сүзләр ясалышы. Образование новых слов при помощи аффиксов.	1	сүзнең лексик мәгънәсен һәм шул сүз төзелгән сүз ясалыш моделен чагыштыру; чыганак нигез һәм сүз ясагыч морфеманы бүлеп чыгарып, телдән һәм язмача морфемик һәм сүз ясалыш анализ ясау;
46.	Төрле сүз төркеменә караган сүзләр ясалышында аффиксларның роле Их роль в словообразовании слов различных частей речи	1	сүзнең лексик мәгънәсен һәм шул сүз төзелгән сүз ясалыш моделен чагыштыру; чыганак нигез һәм сүз ясагыч морфеманы бүлеп чыгарып, телдән һәм язмача морфемик һәм сүз ясалыш анализ ясау;
47	Аффикслар, аффикс төрләре: сүз ясагыч, форма ясагыч һәм бәйләгеч аффикслар. Аффиксы, виды аффиксов: словообразующие, формообразующие и словоизменяющие аффиксы.	1	Аффикслар, аффикс төрләре: сүз ясагыч, форма ясагыч һәм бәйләгеч аффикслар.
48	Татар телендә сүз ясау формалары. Способы словообразования в татарском языке	1	Татар телендә сүз ясау формалары.

49	Тамыр сүзләр. Корневые слова	1	Тамыр сүзләрне истә калдыру
50 51	Ясалма сүзләр Производные слова	2	Ясалма сүзләрне истә калдыр
52.	Кушма сүзләр, кушма сүзләрнең структур төрләре: кушма, тезмә, парлы сүзләр. Сложные слова, структурные виды сложных слов: собственно сложные, составные, парные.	1	Кушма сүзләр, кушма сүзләрнең структур төрләре: кушма, тезмә, парлы сүзләр
53 54	Татар һәм рус телләрендә сүз төзелешендәге төп аермалар. Основные различия в строении слов в татарском и русском языках.	2	Татар һәм рус телләрендә сүз төзелешендәге төп аермалар.
55 56	Морфемик анализ һәм сүз ясагыч анализ. Морфемный и словообразовательный анализ.	2	Морфемик анализ һәм сүз ясагыч анализ ясый белү
Морфология (6 сәг.)			
57	Мөстәкыйль сүз төркемнәре: исем, сыйфат, рәвеш, сан, алмашлык, фигыль, аваз ияртемнәре. Самостоятельные части речи: имя существительное, имя прилагательное, наречие, имя числительное, местоимение, глагол, звукоподражательные слова.	1	Морфологиянең төп төшенчәләрен белү. Сүзнең, Лексик мәгънәсеннән аермалы буларак, грамматик мәгънәсе үзенчәлекләрен аңлау. Сыйфатларны исемнәр белән дөрес куллану.
58	Сүз төркеме буларак исем, аның гомуми мәгънәсе, морфологик үзлекләре, синтаксик функцияләре. Имя существительное как часть речи, его общекатегориальное значение, морфологические	1	Исем сүз төркеменең гомуми мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү

	свойства, синтаксические функции.		
59	Уртаклык һәм ялгызлык исемнәр. Нарицательные и собственные имена существительные. Одушевлённые и неодушевлённые имена существительные.	1	Уртаклык һәм ялгызлык исемнәрне тану.
60	Сүз төркеме буларак сыйфат, аның гомуми мәгънәсе, морфологик үзлекләре, синтаксик функциясе. Имя прилагательное как часть речи, его общекатегориальное значение, морфологические свойства, синтаксические функции.	1	Сыйфат сүз төркеменең гомуми мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.
61	Сүз төркеме буларак фигыль, аның гомуми мәгънәсе, синтаксик функцияләре. Фигыльләрнең төрләнеше. Кабатлау. Глагол как часть речи, его общекатегориальное значение, морфологические свойства, синтаксические функции. Спряжение глаголов. Повторение.	1	Фигыль сүз төркеменең гомуми мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү. Исем, сыйфат, фигыль сүз төркеменә морфологик анализ ясау. Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау.
Синтаксис һәм пунктуация(6 сәг.)			
62	Грамматиканың бер бүлеге буларак синтаксис. Синтаксис как раздел грамматики	1	Сүз төркемнәренең синтаксик ролен билгеләү;
63	Синтаксик берәмлеге буларак сүзтезмә. Сөйләмнең иң кечкенә берәмлеге буларак җөмлә.	1	Синтаксисның төп берәмлекләрен тану (сүзтезмә, җөмлә, текст); структур-мәгънәви ясалыш һәм функциональ үзенчәлекләр

	Словосочетание как единица синтаксиса. Предложение как минимальное речевое высказывание.		күзлегеннән чыгып, сүзтезмәләрнең төрләрен һәм җөмләләрне анализлау;
64	Әйтү максаты буенча җөмлә төрләре: хикәя, боерык (тойгылы) һәм сорау җөмләләр. Эндәш сүзләр, аларның функцияләре. Әңгәмәдәшкә йогынты ясау, сөйләмгә бәя бирү чагылышы буларак кереш конструкцияләр (сүзләр, сүзтезмәләр). Виды предложений по цели высказывания: повествовательные, побудительные и вопросительные. Обращение, его функции. Вводные конструкции (слова, словосочетания) как средство выражения оценки высказывания, воздействия на собеседника	1	җөмләнең грамматик нигезен табу; җөмләнең баш һәм иярчен кисәкләрен тану. тезүче һәм ияртүче теркәгечләр ярдәмендә дөрес итеп кушма җөмләләр төзү; текстта җөмләләрне бәйләү өчен тезүче теркәгечләрне файдалану; сөйләмдә җөмләдәге дөрес интонацияне саклау.
65	Җөмлә азагында тыныш билгеләре. Гади җөмләдә тыныш билгеләренең куелышы белән бәйле пунктуация кагыйдәләре. Кабатлау. Знаки препинания в конце предложения. Правила пунктуации, связанные с постановкой знаков препинания в простом предложении. Повторение	**1**	Пунктуациянең төп кагыйдәләрен белү.
Стилистика һәм сөйләм культурасы(4 сәг.)			
66	Телдән һәм язма сөйләм турында төшенчә. Сөйләмдә синоним, антоним һ.б. урынлы куллану. Понятие об устной и письменной речи. Корректное использование в речи синонимов, антонимов и т.д.	1	Мәктәптә татар телен өйрәнү дәверендә үзләштерелгән татар әдәби теленең төп нормаларын белү; аларны төрле коммуникатив юнәлешләрдәге телдән һәм язма сөйләмдә саклау.

67	Сөйләмдә төрле лексик чараларны (синоним, антоним, калька, фразеологик әйтелмәләр, мәкальләр һәм әйтемнәр) куллану мөмкинлеге. Роль синтаксических синонимов в развитии культуры речи и совершенствовании стиля.	1	; культуралы кеше өчен дөрес сөйләшүнең ни дәрәҗәдә әһәмиятле булуын аңлау, туган теленә хөрмәт белән карау; әдәби телнең төп кагыйдәләре һәм өйрәнелгән сүзлек запасы кысаларында басым куелышын үзләштерү
68	Төрле жанр һәм стильгә караган текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү. Понятие о нормах литературного языка. Общие сведения о требованиях, предъявляемых к устной и письменной литературной речи. Перевод текстов с татарского языка на русский.	1	Мәктәптә татар телен өйрәнү дәверендә үзләштерелгән татар әдәби теленең төп нормаларын белү; аларны төрле коммуникатив юнәлешләрдәге телдән һәм язма сөйләмдә саклау; культуралы кеше өчен дөрес сөйләшүнең ни дәрәҗәдә әһәмиятле булуын аңлау, туган теленә хөрмәт белән карау
69	Сөйләм культурасы үсеше һәм стильләрне камилләштерүдә синтаксик синомнарның роле. Әдәби тел төшенчәсе. Телдән һәм язма әдәби телгә карата куелган таләпләр турында гомуми төшенчә Возможности использования в речи различных лексических средств (синонимы, антонимы, слова-кальки, фразеологизмы, пословицы и поговорки).	1	әдәби телнең төп кагыйдәләре һәм өйрәнелгән сүзлек запасы кысаларында басым куелышын үзләштерү
70	**Йомгаклау контроль эше.** **Контроль диктант**	1	Алган белемнәрне системалаштыру

Тематик планлаштыру

6 сыйныф

№	Дәрес темасы/Тема урока	Сәгать саны/ Количество часов	Уку эшчәнлеге төрләре/Основные виды учебной деятельности
Сәнгать төре буларак әдәбият (1 сәгать) Литература как вид искусства.			
1	Эпик жанрларны(бәетләр, әкиятләр, легендалар, риваятьләр) кабатлау.Аллегория. Метафора. Повторение эпических жанров фольклора (баиты, сказки, предания, легенды), метафоричность, аллегоричность	1	Сорауарга тулы һәм төгәл җаваплар бирергә күнегү. Әңгәмә кора белү.
Халык авыз иҗаты. Мифлар (2 сәгать) Устное народное творчество. Мифы			
2	Мифлар. Мифларның килеп чыгышы. Дөньяны үзләштерүнең беренче баскычы буларак мифология. **Мифы.** Концепции о происхождении мифов. Классификация мифов	1	Сорауарга тулы һәм төгәл җаваплар бирергә күнегү. Әңгәмә кора белү.
3	Дөнья халыклары тудырган мифлар һәм татар халкы иҗат иткән мифлар. “Алып кешеләр”, “Җил иясе җил чыгара” мифлары. Татарские народные мифы («Алып кешеләр» / «Великаны», «Җил иясе җил чыгара» / «Откуда появляется ветер»).	1	Сорауарга тулы һәм төгәл җаваплар бирергә күнегү. Әңгәмә кора белү.
20 гасыр башы әдәбияты. Каюм Насыйри иҗаты (4 сәгать) Татарская литература начала XX века. Творчество К.Насыйри			

4	К.Насыйриның фән һәм әдәбият, фольклор, татар тарихы, этнография өлкәсендәге эшчәнлеге. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. Научная и литературная деятельность Каюма Насыри (1825-1902). Изучение им фольклора, этнографии, литературы, истории татар.	1	Әбүгалисина”әсәрен уку;эчтәлен эзлекле итеп сөйләргә, геройларга характеристика бирергә өйрәнү.
5	«Әбүгалисина» повесте. Повестьның фантастик сюжеты һәм мәгърифәтчелек идеясе. Повесть К. Насыри «Әбүгалисина» / «Абу Али Сина». Фантастический сюжет и просветительские идеи в повести. Просветительское движение у татар.	1	Хикәя белән чагыштырып, повесть жанрын аера белү.
6	Практик дәрес. Әбүгалисина кем ул: тарихи персонажмы, әкияти героймы әллә мәгърифәтче идеалмы? *Тема для обсуждения.* Образ Абу Али Сины – исторический персонаж, сказочный герой или просветительский идеал?	1	Төрле кузлектән чыгып бәя бирергә өйрәнү, реферат язу
7	Б\С\Ү Сочинение№1 “Әбүгалисина һәм Әбелхарис образларына чагыштырма характеристика” Сочинеие №1 Сравнительная характеристика образов Абугалисины и Абульхарис”	1	Бәйләнешле сөйләм оештыра алу
Халык авыз иҗаты. Г.Рәхим (2 сәгать)			
8	Фольклор жанрының әдәбиятка күчеше: шартлылык. Г.Рәхим иҗаты. “Яз әкиятләре” хикәясендә аллегорик образ. Сөйлүче- персонаж тарафыннан хикәяләнүе. Эчкерсезлек – кешедәге иң мөһим сыйфат булуын раслау. Переход фольклорных жанров в литературу: условность (Г. Рахим «Яз әкиятләре» / «Весенние сказки»). Аллегорическая образность. Повествование от лица персонажа-рассказчика. Утверждение бескорыстия как важного человеческого качества.	1	Табигать образларында кеше сыйфатларын тасвирлау –әдәби алым икәнен истә калдыру.
9	Сочинение №2 Табигать образларында кеше характерының сыйфатлары (Г.Рәхимнең “Яз әкиятләре” мисалында). Сочинение №2 “Характерные качества человека в образах природы”	1	Табигать образларында кеше сыйфатларын тасвирлау –әдәби алым икәнен истә калдыру.

20 гасырның беренче яртысындагы әдәбият. Галимҗан Ибраһимов (4 сәгать) Татарская литература первой половины XX века. Галимзян Ибрагимов			
10-11	Г.Ибраһимов. Анның «Алмачуар» хикәясе - татар халкының яшәү рәвешен, рухи байлыгын тасвирлаган әсәр. **Г. Ибрагимов**. Прославление гармонии бытия, нравственной цельности и красоты народной жизни («Алмачуар» / «Чубарый»). Система образов людей.	2	“Алмачуар”хикәясендә нинди вакыйгалар тасвирланганын аерып алып сөйләргә; шул мисалда сюжетны танырга өйрәнергә. Кемнәр, нинди хәлләр каршы куелганын ачыклап, конфликтны табарга өйрәнергә.
12-13	Әсәрдә образлар системасы. Атка гашыйк кечкенә герой. Сөйләүче-малай һәм хикәяләүче зур кеше образлары Образ Алмачуар. Любовь маленького героя к лошади. Функции образов мальчика-рассказчика и взрослого повествователя. Этнографические детали и материалы. Образ татарской деревни. .	2	Әсәр нигезендә чор үзенчәлеген танырга өйрәнү. бәяләү
14	Практик дәрес. «Алмачуар» хикәясендә кеше образлары”, “Алмачуар образы”, “Татар авылы образы” темаларына чыгышлар. Образ человека в рассазе “Алмачуар”, выступления на темы”Образ Алмачуар”,”Образы татарских деревень”	1	Табигать образларында кеше сыйфатларын тасвирлау –әдәби алым икәнен истә калдыру.
20 гасыр башы әдәбияты. Дәрдемәнд(1 сәгать) Татарская литература начала XX века			
15	Дәрдемәнднең тормыш юлы һәм иҗаты. «Видагъ» шигыре. Шигырьдә хис-кичерешләрне чагылдыручы лирик герой. Табигать образы. Пейзаж лирикасындагы фәлсәфи мәгънә, символлар. Дәрдемәнд турында татар әдәбияты белеме(литературоведение). **Дардменд** «Видагъ» / «Прощание». Содержание лирического текста, лирический герой, чувство-переживание. Образы природы как средство раскрытия души лирического героя. Философский смысл пейзажных стихотворений, их символика. Жизнь и творчество Дардеменда. Татарское литературоведение о Дардеменде.	1	5-сыйныфта өйрәнгән шигырь төзелешен искә төшереп, укыганнарны анализлау. Тел-сурәтләү чараларын табу. “Видагъ” шигырен яттан уку

20 гасыр башы әдәбияты. С.Рәмиев (2 сәгать) Татарская литература начала XX века. С.Рамиев			
16-17	С.Рәмиевнең тормыш юлы һәм иҗаты. «Уку» шигыре. Мәгърифәтчелек мотивы. Автор образы һәм гражданлык лирикасы. Рәмиев турында татар әдәбияты белеме(литературоведение) **С. Рамиев** «Уку» / «Знание». Просветительский мотив. Образ автора. Гражданская лирика. Жизнь и творчество С. Рамиева. Татарское литературоведение о Рамиеве.	2	5-сыйныфта өйрәнгән шигырь төзелешен искә төшереп, укыганнарны анализлау Тел-сурәтләү чараларын табу. Иҗади: тасвирланган хис-кичерешләрне аңлап, тәңгәл интонация белән уку.
20 гасыр башы әдәбияты. Г.Камал (2 сәгать) Татарская литература начала XX века. Г.Камал			
18	Татар реалистик драматургиясенә нигез салучы Г. Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. Жизнь и творчество Г. Камала – одного из основоположников татарской реалистической драматургии.	1	Караган спектакльләрне искә төшереп, комедияне таный белү.”Беренче театр”әсәренең эчтәлеген эзлекле итеп сөйләү. Г.Камал турында истәлекләр белән танышу.
19	Г.Камалның «Беренче театр» комедиясе. Комедия Г.Камала “Первый театр”	1	Караган спектакльләрне искә төшереп, комедияне таный белү.”Беренче театр”әсәренең эчтәлеген эзлекле итеп сөйләү. Г.Камал турында истәлекләр белән танышу.
20	“Беренче театр” әсәрендә төп конфликт. Драмадагы мәгърифәтчелек идеясе һәм көлке тудыручы чаралар. Основные конфликты в комедии Г. Камала «Беренче театр» /«Первый театр». Просветительские идеи, комические средства	1	Төп һәм ярдәмче геройлары тану, эш-гамәлләренә бәя бирергә өйрәнү
20 гасыр башы әдәбияты. Г.Тукай (3 сәгать) Татарская литература начала XX века. Г.Тукай			

21-22-23	Г.Тукай. «Исемдә калганнар» автобиографик повесте. “Исемдә калганнар” повестенда хикәяләүче образ: кечкенә Апуш һәм шагыйрь Габдулла. Характер. Истәлекләр, шартлылык, уйдырма. **Г.Тукай**. Автобиографическая повесть «Исемдә калганнар» / «Оставшиеся в памяти». Образ повествователя: маленький Апуш и поэт Габдулла. Характер. Воспоминания, условность, вымысел.	3	Г.Тукай турында белгәннәрне искә төшерү, шигырьләрен яттан сөйләү. Биографиясенең картасын ясау. Сорауларга тулы җаваплар бирергә, әңгәмә корырга күнегү
24	“Исемдә калганнар” әсәрендә Тукайның кешеләргә, үз язмышына, яшәгән чорына мөнәсәбәте. Тормыш юлының иҗаты белән аерылгысыз бәйләнеше. Отношение Г.Тукая людям, своей семье в произведении “Оставшиеся в памяти”	1	Г.Тукай турында белгәннәрне искә төшерү, шигырьләрен яттан сөйләү. Биографиясенең картасын ясау. Сорауларга тулы җаваплар бирергә, әңгәмә корырга күнегү
25-26	Б\С\Ү Г.Тукайның «Исемдә калганнар» автобиографик повесте буенча сочинение. Сочинение по произведению Г.Тукая “Оставшиеся в памяти”	2	Бәйләнешле сөйләм оештыра алу
20 гасырның икенче яртысындагы әдәбият Р.Батулла(2 сәгать) Татарская литература второй половины XX века. Р.Батулла			
27	Р.Батулланың «Имче» хикәясе. Р.Батулланың Тукайның балачагы турында уйланулары, күзаллавы. **Р.Батулла.** «Имче» / «Знахарка». Исторический сюжет о детстве Тукая.	1	Сорауларга тулы җаваплар бирергә,
28	Батулланың герое белән Тукай Апушының уртак һәм аермалы яклары.Тарихи вакыйга тудырудагы алымнары, хикәяләү үзенчәлекләре. Сходство героя Батуллы с Тукаевским Апуш и отличия от него. Приёмы создания исторических ситуаций. Особенности рассказывания.	1	Сорауларга тулы җаваплар бирергә, Эзлекле, тулы, төгәл сөйләм оештыру
20 гасырның беренче яртысындагы әдәбият. Татарская литература первой половины XX века. Х.Такташ			

29	Һ. Такташның тормышы һәм иҗаты. Жизнь и творчество Х.Такташа	1	
30	Һ.Такташның “”Урман” Пи-би-бип”, ”Болай гади җыр гына” шигырьләрендә табигать һәм туган як образлары. **Х. Такташ**«Пи-би-бип»,»Лес», «Простая песня». Образ природы и родной земли.	1	Шигъри образларны таный һәм аларда белдерелгән мәгънәне, хис -кичерешләрнеаңлата белү. Дөрес интонация белән укырга күнегү.
20 гасырның беренче яртысындагы әдәбият.М.Җәлил (3 сәгать) Татарская литература второй половины XX века			
31-32	М. Җәлилнең “Сандугач һәм чишмә» балладасы. Әсәрнең төзелеше, геройлары. Шартлылык һәм аллегория. Лиро-эпик жанр -баллада **М. Джалиль.**«Сандугач һәм чишмә» / «Соловей и родник». Условность, аллегория.	2	Шигъри образларны таный һәм аларда белдерелгән мәгънәне,хис -кичерешләрне аңлата белү. Дөрес интонация белән укырга күнегү.
33	Муса Җәлил “Ана бәйрәме” Символик образлар, халык авыз иҗаты белән аваздашлык. М.Джалиль “Мамин праздник”.Символические образы, созвучность с устным народным творчеством.	1	Шигъри образларны таный һәм аларда белдерелгән мәгънәне, хис -кичерешләрне аңлата белү. Дөрес интонация белән укырга күнегү.
34-35	Контроль сочинение “Мин кемнәрдән үрнәк алам?” Контрольное сочинение “У кого я беру пример?”	2	

Тематик планлаштыру

7 нче сыйныф

№	Дәрес темасы/Тема урока	Сәгать саны/ Количество часов	Уку эшчәнлеге төрләре/Основные виды учебной деятельности
	Сәнгать төре буларак әдәбият(1 сәгать)/ Литература как вид искусства (1 час)		
1	Кабатлау. Сәнгать төре буларак әдәбият./ Повторение: система образов. Деталь и образ.	1	Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы турында искәртү
	Халык авыз иҗаты (3 сәгать)/Устное народное творчество (3 часа)		
2	Халык авыз иҗатының бер жанры буларак дастан./	1	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
3-4	“Идегәй”. Идегәй дастанының идея-проблематикасы, Идегәй” дастанының сәнгатьчә эшләнеше/ Краткое содержание, проблематика, основные герои и художественные особенности дастана «Идегей», первая пол. XVв. («Идегәй» – в сокращенном виде).Герои эпоса: национальные и общечеловеческие черты.	2	фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
	20 гасыр башында әдәбият (5 сәгать)/ Литература в начале 20 века (5 часов)		
5	Н.Думавиның тормыш юлы һәм иҗаты. «Яшь ана» хикәясе, Н.Думави. «Яшь ана» хикәясендә күтәрелгән проблемалар. Н. Думави «Яшь ана» / «Молодая мама». Нетрадиционный для татарской литературы сюжет об отношениях девочки и ее	1	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү;

	мачехи. Смысловая нагрузка образа мачехи. Своеобразие языка и интонации произведения.		
6	Н.Думави. «Яшь ана» хикәясендә тел бизәкләре, интонациясе/ Н. Думави «Яшь ана» / «Молодая мама». Своеобразие языка и интонации произведения.	1	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү;
7	Ш.Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. «Акчарлаклар» повесте. Ш.Камал. «Акчарлаклар» повестеның идея-проблематикасы/.Жанр повести. Ш.Камал. «Акчарлаклар»/ «Чайки».	1	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; жанр үзенчәлекләрен билгели белү; әдәби әсәрдәге образлылык, образ, символ, деталь, аллегория, табигать образы, әйбер образы, пейзаж, портрет һ.б.күрә, аера белү.
8	«Акчарлаклар» повестенда драматизм, диалог, бәхет эзләү./ Проблема вынужденности искать счастья на чужой земле. Драматизм. Художественная речь: повествование, диалог, монолог.	1	жанр үзенчәлекләрен билгели белү; әдәби әсәрдәге образлылык, образ, символ, деталь, аллегория, табигать образы, әйбер образы, пейзаж, портрет һ.б.күрә, аера белү.
9	**Б\С\Ү Сочинение** **“Гариф -төп герой”/ Сочинение “Главный герой повести –Гариф”**	1	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.
	20 гасырның икенче яртысында әдәбият(7 сәгать)/Литература во второй половине 20 века (7 часов)		
10	Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗаты. “Әйтелмәгән васыять” хикәясе. Образлар системасы./ Жизнь и творчество А. Еники. Рассказ «Невысказанное завещание». Система образов. .	1	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү; эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.
11	“Әйтелмәгән васыять” хикәясендә күтәрелгән проблемалар /Национальная и социальная проблематика.	1	эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү; эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү.
12	“Әйтелмәгән васыять” хикәясендә әхлакый сыйфатлар бирелеше. Раздумья о судьбе татарской нации, о потере нравственных ориентиров в обществе.Эпиграф, посвящение, сильная позиция	1	эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү; эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү
13	**Бәйләнешле сөйләм телен үстерү.**	1	әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу

	“Акъәби образы минем күңелемдә сакланыр” /Развитие речи. “В глубине души образ Акъәби”		
14	Мөхәммәт Мәһдиевның тормыш һәм иҗат юлына күзәтү. “Без – кырык беренче ел балалары” повесте. Бөек Ватан сугышы чагылышы. Жанр повести. М. Магдеев. «Без –кырык беренче ел балалары» / «Мы – дети сорок первого года».	1	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.
15	Мөхәммәт Мәһдиевның “Без кырык беренче ел балалары”, лиризм. XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты./Лиризм и орнаментализм в татарской прозе. Лирические отступления.Повторение мотивов и тем в различные периоды развития литературы. Мотив судьбы нации в татарской литературе начала XX века, второй пол.XX века	1	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү.
16	**Бәйләнешле сөйләм телен үстерү. “Шинельле һәм шинельсез солдатлар”**./Развитие речи “Солдаты с шинелью и без шинели»	1	Бәйләнешле сөйләм үстерү
	20 гасыр башында әдәбият(4 сәгать)/Литература в начале 20 века		
17	XX гасыр башында сүз сәнгате. Г.Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты. “Милләтә”шигыре, Шагыйрь”, “Театр” “Милли моңнар” шигырләре. Г.Тукай «Милләтә» / «Нации».Диалогичность стихотворения.	1	әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу
18	Г. Тукай иҗатында “Милләт темасының чагылышы”/ Обращение к нации, констатация любви к своему народу. Тема судьбы нации в творчестве Г. Тукая	1	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу
19	Г.Тукайның лиро-эпик жанры, шигырьләре, гражданлык лирикасы/ Лирика, гражданская лирика. Лирический род литературы. Лирика и лиро-эпика.	1	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү;

20	**БСҮ. “Милләтем – минем горурлыгым” /Развитие речи “«Мой народ - моя гордость»**	1	Бәйләнешле сөйләм үстерү
	20 гасырның икенче яртысында әдәбият (4 сәгать) /Литература во второй половине 20 века		
21	XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты. С.Хәким иҗаты турында белешмә. . “Әнкәй , “Бу кырлар, бу үзәннәрдә” шигырьләре. Лирик герой, күңел лирикасы, пейзаж лирикасы, табигать бирелеше./ С. Хаким «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» / «В этих полях, в этих долинах...». Образ родного края, мифологизация образа родины. Лиризм и социально-философское осмысление опыта культуры, литературы, историив творчестве поэтов старшего поколения. «Тихая» лирика С. Хакима. Насыщение лирики психологическими деталями.	1	Лирик жанр - күңел лирикасы. Тел–стиль чараларын күрсәтү. Тезмә сөйләм үзенчәлекләре.
22	Г.Исхакыйның томыш юлы һәм иҗади эшчәнлеге. “Җан Баевич” комедиясе./Жизнь и творчество Г.Исхакый. «Жан Баевич».	1	Комедия жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
23	Г.Исхакыйның “Җан Баевич” комедиясе. Әсәрнең сюжет – композициясе, образлар бирелеше / История возникновения драматического рода у татар Описание комической ситуации, возникшей в татарском обществе в нач.XX века о том, как отдельные представители, желая показаться образованными, перенимают внешние атрибуты русского быта, «забывают» свой язык и своих корней. Сатира и ирония.	1	Комедия жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.
24	**Бәйләнешле сөйләм телен үстерү. “Бәхет – үз-үзеңә тугры калуда” темасына сочинение /Сочинение “Счастье- это**	1	Бәйләнешле сөйләм үстерү

	преданность к ценностям”		
	20 гасырның икенче яртысында әдәбият(10 сәгать)/Литература во второй половине 20 века		
25	Шәриф Хөсәеновның тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә.Драма төре, аның жанрлары һәм үзенчәлекләре.” Әни килде” драмасының темасы, идеясе, проблемасы/ Ш.Хусаинов.«Белое платье матери», этическая проблематика.	1	Жанрны һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
26	Драма төре, аның жанрлары һәм үзенчәлекләре.” Әни килде” драмасының темасы, идеясе, проблемасы/Драматический род литературы. Драматические жанры. Социально-этическая проблематика.	1	Жанрны һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
27	Ш. Хөсәенов “Әни килде” драмасының образлар системасы, әһәмияте/ Социально-этическая проблематика. Образ, символ, архетип. Формирование «критического направления» в прозе и драматургии.	1	Жанрны һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.
28	**Б\С\Ү сочинение** **“Әниләр безне яшәртә, яшәргә көч бирәләр!!!”** **Развитие речи. Сочинение. “Мама моя родная”**		
29	Г. Сабитовның тормыш һәм иҗат юлына күзәтү ясау./Жизнь и творчество Г.Сабитова Мотив счастья в татарской литературе.	1	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү
30	Г. Сабитовның иҗат юлына күзәтү ясау. “Тәүге соклану” хикәясе./ Г. Сабитов «Первый восторг». Сюжет рассказа, картины деревенской жизни. Конфликт как результат проявления зависти. Ностальгия по детству, по прошлому. Мальчик-рассказчик и совпадающий с автором повествователь.Событие, подтекст, контекст. Символы золотой рыбки, белых облаков.	1	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү

31	Галимҗан Гыйльмановның тормыш һәм иҗат юлы “Язмышның туган көне” хикәясе/ Г. Гильманов «Язмышның туган көне» / «День рождения судьбы». Изображенный мир.	1	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү.
32	Галимҗан Гыйльмановның “Язмышның туган көне” хикәясендә образлар. Әсәрнең сюжеты,аның элементлары, пафосы, бәхет мизгеле/ Пейзаж, портрет. Психологизм. Место и время в художественном произведении, хронотоп.Знакомо ли вам ожидание чуда?	1	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү.
33, 34	**Контроль сочинение / Итоговое контрольное сочинение**	1	Сочинение(инша)
35	Кабатлау. / Повторение и обобщение изученного в 7 классе	1	Өйрәнгәннәрне кабатлау

Тематик план. 8 сыйныф

№	Тема	Сәгатьләр саны	Укучыларның төп эшчәнлек төрләре характеристикасы
ТЕЛ ҺӘМ ЛИНГВИСТИК КОМПЕТЕНЦИЯ ЯСАЛЫШЫН ТӘЭМИН ИТҮЧЕ ЭЧТӘЛЕК			
Тел – аралашуның иң мөһим чарасы (1с)			
1	Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле һәм аның башка телләр арасындагы урыны. Язык как система средств (языковых единиц). Татарский язык и его место среди других языков.	1	Тел – төп аралашу чарасы дигән фикерне дәлилли торган мисаллар таба белү. Төрле сөйләм стильләренә хас булган билгеләрне белү. Уку-укыту һәм фәнни текстлардан кирәкле мәгълүматны табып ала белү.
Фонетика һәм графика (5 с)			
2	Фонетиканың өйрәнү предметы. Сөйләм авазлары Предмет изучения фонетики. Звуки речи.	1	Сүздә авазларны тану һәм аларга характеристика бирү
3	Фонетик иҗек. Фонетик транскрипция элементлары. Фонетический слог. Элементы фонетической транскрипции.	1	Сүздә авазларны тану һәм аларга характеристика бирү; аваз һәм хәрефне бутамау, сүзлекләр белән эшләгәндә алфавиттан иркен файдалану.
4	Татар телендә басым төшү үзенчәлекләре. *е, ё, я, ю* авазларының мәгънәсе. Особенности ударения в татарском языке Звуковое значение букв *е, ё, я, ю.*	1	Сүздә басым төшә торган иҗекнең урынын дөрес билгели белү; сүздә формасы үзгәргәндә басымның үзгәрешен күзәтү; сөйләмдә сүзләрне һәм аларның формаларын акцентологик таләпләрне саклап куллану.

5	Сүзгә фонетик анализ ясау. Кабатлау Фонетический разбор слова. Повторение	1	Фонетик анализ ясау. Сүзнең аваз һәм хәреф составын чагыштыру һәм тәңгәлләштерү. Сүзлек һәм энциклопедияләрдән мәгълүмат эзләгәндә, алфавитны куллану.
6	Контроль диктант №1	1	Фонетик закончалыкларны язма сөйләмдә куллану
Орфоэпия һәм орфография (3)			
7	Орфографик сүзлек һәм аны сөйләм практикасында куллану. Орфоэпический словарь и использование его в речевой практике	1	Әйтү вариантларын исәпкә алып, сүзләрне дөрес әйтү.
8	Орфографиянең өйрәнү предметы Предмет изучения орфографии	1	Сүзләрнең иҗеккә бүленеш һәм сүзне юлдан-юлга күчерү ысулларын аеру, белү.
9	Орфограмма төшенчәсе. . Понятие орфограммы.	1	Сүзләрнең иҗеккә бүленеш һәм сүзне юлдан-юлга күчерү ысулларын аеру, белү.
Лексикология һәм фразеология (8 с)			
10	Әдәби троплар: метафора, җанландыру, эпитет хасил итү ысулы буларак сүзнең күчерелмә мәгънәсе. Переносное значение слова как основа создания художественных тропов: метафоры, олицетворения, эпитета.	1	Әдәби әсәр текстларында синоним, антоним, омонимнар, күчерелмә мәгънәле сүзләрнең (метафора, җанландыру, эпитет) кулланылышын күзәтү. Сүзләрне аларның лексик мәгънәләре нигезендә куллану; укучыларга таныш булган сүзләрнең лексик мәгънәләрен аңлату һәм әлеге сүзләргә синоним, антонимнар табу; аңлатмалы сүзлектән файдалану.
11	Синоним, антоним сүзләр. Омонимнар. Слова-синонимы, антонимы. Омонимы	1	Укучыларга таныш булган сүзләрнең лексик мәгънәләрен аңлату һәм әлеге сүзләргә синоним, антонимнар табу;

12	Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары. Төрки-татар сүзләре һәм алынмалар. Пути пополнения словарного состава татарского языка. Слова тюрко-татарского происхождения и заимствования.	1	Аңлатмалы сүзлектән файдалану.
13	Фразеологик әйтелмәләр һәм аларның стилистик үзлекләре, сөйләмдәге төп функцияләре. Кабатлау Фразеологизмы; их стилистическая принадлежность и основные функции в речи. Повторение	1	Укучыларга таныш булган сүзләрнең лексик мәгънәләрен аңлату һәм әлеге сүзләргә синоним, антонимнар табу;
14-15	Изложение №1 (Лексикология һәм фразеология бүлеге буенча) Р.РЕЧИ: Изложение	2	Сүзләрнең лексик мәгънәләрен аңлап, язма сөйләмдә дөрес куллану
Морфемика һәм сүз ясалышы (3 с.)			
16	Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика. Сүзнең иң кечкенә берәмлеге буларак морфема. Сүзнең ясалышы һәм үзгәреше. Тамырдаш сүзләр. Мөстәкыйль сүзләрнең тамыры һәм кушымча. Морфемика как раздел науки о языке. Морфема как минимальная значимая часть слов. Изменение и образование слов. Однокоренные слова. Основа и окончание в самостоятельных словах.	1	Морфемика һәм сүз ясалышы өлкәсендәге белемнәрне дөрес язу практикасында, шулай ук сүзгә грамматик анализ ясауда куллану. Сүзләргә морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау. Татар телендә сүз ясалышы механизмын үзләштерү, сүз ясалышының төп ысулларын белү.
17	Татар теленең сүзлек запасын тутыру	1	Морфемика һәм сүз ясалышы өлкәсендәге белемнәрне дөрес язу

	ысуллары: башка телләрдән кергән алынмалар. Пути пополнения словарного состава татарского языка: словообразование и заимствование слов из других языков.		практикасында, шулай ук сүзгә грамматик анализ ясауда куллану. Сүзләргә морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау. Татар телендә сүз ясалышы механизмын үзләштерү, сүз ясалышының төп ысулларын белү.
18	Татар телендә сүз ясалышы механизмы төшенчәсе. Сүз ясалышының төп ысуллары. Сүзгә морфемик һәм сүз ясагыч анализ. Кабатлау. Понятие о механизме образования слов в татарском языке. Основные способы образования слов. Морфемный и словообразовательный анализ слов. Повторение.	1	Морфемика һәм сүз ясалышы өлкәсендәге белемнәрне дөрес язу практикасында, шулай ук сүзгә грамматик анализ ясауда куллану. Сүзләргә морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясау. Татар телендә сүз ясалышы механизмын үзләштерү, сүз ясалышының төп ысулларын белү.
Морфология (13 с.)			
19	Татар теленең төп морфологик кагыйдәләре. Основные морфологические нормы татарского языка.	1	Сүзләрне сүз төркемнәре буенча аера белү; әдәби тел кагыйдәләре нигезендә, 5-6 нчы сыйныфта өйрәнгән сүз төркемнәре формаларын ясау һәм куллану; өйрәнгән сүз төркемнәренең грамматик билгеләрен билгеләү.
20	Сүзләрнең лексик-грамматик төрләре буларак, сүз төркемнәре. Части речи как лексико-грамматические разряды слов.	1	Әдәби тел кагыйдәләре нигезендә, 5-6 нчы сыйныфта өйрәнгән сүз төркемнәре формаларын ясау һәм куллану
21	Мөстәкыйль, бәйләгеч һәм модаль сүз төркемнәре. Части речи самостоятельные, служебные, модальные	1	өйрәнгән сүз төркемнәренең грамматик билгеләрен билгеләү. Сүз төркеменең гомумкатегория мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.

22	Бәйләгеч сүз төркеме - бәйлек Служебные части речи: предлоги и союзы.	1	Сүз төркеменең гомумкатегория мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.
23	Бәйләгеч сүз төркеме- теркәгечләр. Модальные части речи: частицы, междометия, предикативные слова	1	Сүз төркеменең гомумкатегория мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.
24	Модаль сүз төркемнәре: ымлык Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Предикативные слова. Их семантические, морфологические и синтаксические особенности.	1	Сүз төркеменең гомумкатегория мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.
25	Модаль сүз төркемнәре: кисәкчә, Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. . Модальные части речи: частицы, их семантические, морфологические и синтаксические особенности.	1	Сүз төркеменең гомумкатегория мәгънәсен, морфологик үзлекләрен, аның синтаксик ролен анализлау һәм характеристика бирү.
26	Модаль сүз төркемнәре: предикатив сүзләр. Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Модальные части речи: предактивные слова.Их семантические, морфологические и синтаксические особенности.	1	Модаль сүз төркемнәренең семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләрен аера белү
27	Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы, аларның семантикасы һәм	1	Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы, аларның семантикасы һәм кулланылыш үзенчәлекләрен тыный белү

	кулланылыш үзенчәлекләре. Способы образований слов различных частей речи, их семантика и особенности употребления.		
28	Бәйлек сүз төркеменә морфологик анализ ясау Морфологический анализ слова. Повторение.	1	Бәйлек сүз төркеменә морфологик анализ ясый белү.
29	Теркәгеч сүз төркеменә морфологик анализ Морфологический анализ слова. Повторение.	1	Теркәгеч сүз төркеменә морфологик анализ ясый белү.
30	Модаль сүз төркемнәренә мофологик анализ ясау Морфологический анализ слова. Повторение.	1	Модаль сүз төркеменә морфологик анализ ясый белү.
31	Контроль диктант №2 (Морфология бүлеге буенче грамматик биремле) Контрольная работа	1	Фонетик закончалыкларны һәм сүз төркемнәренең морфологик билгеләрен язма сөйләмдә куллану
Синтаксис һәм пунктуация (33 с)			
32	Туры һәм кыек сөйләм. Прямая и косвенная речь.	1	Туры сөйләм булган җөмләләрне анализлау һәм аларның схемаларын төзү.
33	Чит сөйләмне җиткерү ысуллары: туры һәм кыек сөйләм. Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Способы передачи чужой речи: прямая и косвенная речь. Строение предложений с прямой речью.	1	Кушма җөмлә һәм аларның барлыкка килү ысуллары турындагы белемнәрне арттыру. Җөмләләрне анализлау һәм төркемнәргә бүлү. Туры сөйләм булган җөмләләрне анализлау һәм аларның схемаларын төзү.
34	Туры сөйләм вакытында тыныш	1	Туры сөйләм янына тыныш билгеләрен 3 төп кагыйдәгә нигезләнеп

	билгеләренең куелышы. Знаки препинания при прямой речи.		кулланырга өйрәнү
35	Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитата. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог. Туры сөйләмне кыек сөйләмгә әйләндерү Знаки препинания при прямой речи. Цитата как способ передачи чужой речи. Выделение цитаты знаками препинания. Диалог.	1	Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитатаны куллану. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог оештыру. Туры сөйләмне кыек сөйләмгә әйләндерә белү
36	Инша №1 тема Диалог , туры сөйләмне кабатлау Сочинение №1 рпо теме Диалог	1	Тел нормаларын язма сөйләмдә куллану
37	Кушма җөмлә төшенчәсе. Кушма җөмлә төрләре. Понятие о сложных предложениях. Виды сложных предложений	1	Кушма җөмлә һәм аларның барлыкка килү ысуллары турындагы белемнәрне арттыру. Җөмләләрне анализлау һәм төркемнәргә бүлү.
38	Тезмә кушма җөмлә. Сложносочиненное предложение	1	Тезүле һәм ияртүле теркәгечләре булган кушма җөмләләрне аеру һәм дөрес төзү
39	Теркәгечле тезмә кушма җөмләләр. Теркәгечле тезмә кушма җөмләләр янында тыныш билгеләре	1	Тезүле һәм ияртүле теркәгечләре булган кушма җөмләләрне аеру һәм дөрес төзү

40	Теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр.Теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр янында тыныш билгеләре Сложносочиненные предложения, связанные при помощи союзов, бессоюзные предложения.	1	Теркәгечсез тезмә кушма җөмләләрне язма һәм телдән булган сөйләмә куллану, җөмләдә дөрес интонацияне саклау
41	Иярченле кушма җөмлә. Иярченле кушма җөмләнең төзелеше: баш һәм иярчен җөмлә. Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Сложносочиненные предложения, связанные при помощи союзов, бессоюзные предложения, Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.	1	Иярчен кушма җөмләдә баш һәм иярчен җөмләләрен аеру. Иярчен кушма җөмлә кисәкләре арасындагы мәгънәви бәйләнешне аңлау.
42	Татар һәм рус телләрендә иярченле кушма җөмлә төзелеше. Төрле төр бәйләү чаралары булган кушма җөмләләр. Строение сложноподчиненных предложений в татарском и русском языках. Синтетическое сложноподчиненное предложение, способы связи в данном виде предложений, знаки препинания	1	Татар телендә генә синтетик иярченле кушма җөмләләр булуын төшенү. Сөйләм оештырганда бәйләүче чалаларны файдалану
43	Синтетик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, бәйләүче чаралар, тыныш	1	Татар телендә генә синтетик иярченле кушма җөмләләр булуын төшенү. Сөйләм оештырганда бәйләүче чалаларны файдалану

	билгеләре. Синтетическое сложноподчиненное предложение, способы связи в данном виде предложений, знаки препинания.		
44	Аналитик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Аналитическое сложноподчиненное предложение, способы связи и знаки препинания.	1	Аналитик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнешен аеру, сөйләмдә куллану, тыныш билгеләрен куя белү
45	Иярчен җөмлә, аның төрләре. Иярченле кушма җөмләләрнең синонимлыгы. Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи. Строение сложноподчиненного предложения: главное и придаточное предложение в его составе; средства связи в сложноподчиненном предложении.	1	Иярчен җөмлә, аның төрләрен белү. Иярченле кушма җөмләләрнең синонимлыгын файдалану
46	Иярчен ия һәм иярчен хәбәр җөмләләр. Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану
47	Иярчен тәмамлык һәм иярчен аергыч җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру
48	Иярчен вакыт һәм иярчен урын җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру

49	Иярчен рәвеш һәм иярчен күләм җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру
50	Иярчен сәбәп һәм иярчен сәбәп җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру
51	Иярчен максат һәм шарт җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру
52	Иярчен кире һәм иярчен аныклагыч җөмләләр Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи.	1	Сөйләм оештырганда, иярчен кушма җөмләләрне куллану, бәйләүче чаралардан файдалану, сөйләм оештыру
53	Күп тезмәле кушма җөмлә. Сложное предложение с несколькими придаточными	1	Катлаулы төзелмәләрне язма һәм телдән сөйләм оештырганда, иркен файдалана белү. Катлаулы төзелмәгәнең бер төре булган күп тезмәле кушма җөмләләргә синтаксик анализ ясау
54	Күп тезмәле кушма җөмләгә синтаксик анализ. Многокомпонентное сложносочиненное предложение	1	Катлаулы төзелмәләрне язма һәм телдән сөйләм оештырганда, иркен файдалана белү. Катлаулы төзелмәгәнең бер төре булган күп тезмәле кушма җөмләләргә синтаксик анализ ясау
55	Инша №2 Сочинение	1	Тел нормаларын файдалану, алган белемнәрне мөстәкыйль куллану
56	Күп иярченле кушма җөмлә Сложное предложение с несколькими придаточными	1	Күп иярченле кушма җөмләләрне сөйләмдә куллану
57-58	Күп иярченле кушма җөмләләргә синтаксик анлиз Анализ Сложным предложениям с несколькими придаточными	2	Күп иярченле кушма җөмләләргә ситаксик анализ ясау
59	Катнаш кушма җөмләләр Сложное предложение смешанного типа	1	Катнаш кушма җөмләләрне сөйләмдә куллану
60-61	Катнаш кушма җөмләләргә синтаксик	2	Катнаш кушма җөмләләргә ситаксик анализ ясау

	анализ Анализ сложным предложениям смешанного типа		
62	Тезем. Текст синтаксисы турында гомуми мәгълүмат. Чередование. Общие сведения осинтаксисе текста	1	Тиңдәш кисәкләре яки тиңдәш җөмләләре күп булу аркасында җәенкеләнгән гади яки кушма җөмләләрне таный белү, сөйләм оештырганда файдалану
63	Кушма җөмлә синтаксисы буенча тест Совместное предлож соение	1	Кушма җөмлә синтаксисы буенча алган белемнәрне мөстәкыйль куллану
64	Татар телендә тыныш билгеләре. Пунктуацион-мәгънәви өлеш. Татар теленең пунктуацион кагыйдәләре. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями. Знаки препинания в татарском языке. Пунктуационно-смысловой отрезок. Пунктуационные нормы татарского языка. Повторение.	1	Татар теленең пунктуацион кагыйдәләрен куллану
65	Нокта, сорау һәм өндәү билгеләре, куп нокталар, куштырнаклар куеа торган ораклар Знаки препинания между главным и придаточным предложениями. Знаки препинания в татарском языке. Пунктуационно-смысловой отрезок. Пунктуационные нормы татарского языка. Повторение.	1	Нокта, сорау һәм өндәү билгеләре, куп нокталар, куштырнакларны кагыйдәгә нигезләнеп куя белү
66	Өтер, нокталы өтер, ике нокта, сызык һәм җәяләр куела торган очраклар Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.	1	Өтер, нокталы өтер, ике нокта, сызык һәм җәяләр дөрес куя белү

	Знаки препинания в татарском языке. Пунктуационно-смысловой отрезок. Пунктуационные нормы татарского языка. Повторение.		
67	Изложение (Синтаксис һәм пунктуация бүлеге буенча) Изложение	1	Кушма җөмләләр кулланыпязма сөйләм оештыру
Стилистика һәм сөйләм культурасы (2 с.)			
68	Сөйләмдә фикерне төгәлрәк җиткерүдә синоним исемнәр. Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерүдә синоним фигыльләр Умение использовать в речи существительные-синонимы для более точного выражения мыслей и для устранения неоправданного повтора одних и тех же слов. Умение использовать в речи глаголы-синонимы (например, со значением высказывания,	1	Мәктәптә татар телен өйрәнү дәверендә үзләштерелгән татар әдәби теленең төп нормаларын белү; аларны төрле коммуникатив юнәлешләрдәге телдән һәм язма сөйләмдә саклау; сөйләмдә фикерне төгәлрәк җиткерү һәм сүзләрне кабатлаудан котылу өчен синоним исемнәр һәм синоним фигыльләр куллану.
69	Төрле жанрдагы һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү. Работа с текстами разных жанров и стилей. Перевод текстов с татарского языка на русский.	1	Сөйләм телен үстерү, тәрҗемә итүдә тел нормаларын файдалану
Кабатлау (1с.)			
70	Кушма җөмлә синтаксисы буенча контроль тест эшләү Тест по синтаксису совместных	1	Алган белемнәрне мөстәкыйль куллану

	предложений		

9 нчы сыйныф

№	Дәрес темасы/Тема урока	Сәгать саны/ Количество часов	Уку эшчәнлеге төрләре/Основные виды учебной деятельности
Сәнгать төре буларак әдәбият(1 булек) (2дәрес) Литература как вид искусства (2 часа)			
2	Сәнгать төрләре һәм әдәбият. Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре/ Природа искусства. Место литературы среди других видов искусства. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве.	1	Татар әдәбиятының халык һәм милләт язмышында уйнаган роле. Аның үсеш баскычлары: меңьеллык әдәбиятыбыз тарихын чорларга бүлү мәсьәләсе. Бу бүленештә әдәбиятның үз эчке закончалыклары һәм үсеш тенденцияләре, аларның үзәгендә кеше шәхесенә мөнәсәбәтнең ятуы.
2	Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып белүгә хезмәт итүе. Әдәбиятның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы. Художественная литература как одна из форм освоения мира, богатства и многообразия духовной жизни человека; художественное воспроизведение жизни. Влияние литературы на формирование нравственного и эстетического чувства	1	Кешенең һәм татар халкының борынгыдан алып бүгенге көнгә кадәр сузылган тормышын һәм яшәү рәвешен сәнгатьле чагылдыручы буларак татар әдәбияты.
Борынгы һәм урта гасырлар төрки-татар әдәбияты(3 бүлек) (9 сәгать) / Древняя, средневековая тюрко-татарская литература (9 часов)			
3	Төркиләр һәм борынгы бабаларыбыз турында тарихи-әдәби мәгълүмат.	1	Татар әдәбиятының халык һәм милләт язмышында уйнаган роле. Аның үсеш баскычлары: меңьеллык әдәбиятыбыз тарихын чорларга бүлү мәсьәләсе. Бу

	Борынгы төрки дәүләтләр, төркиләрдә дини ышанулар һәм язу./ Древняя, средневековая тюрко-татарская литература. Историко-литературные сведения о тюрках и предках татар.		бүленештә әдәбиятның үз эчке закончалыклары һәм үсеш тенденцияләре, аларның үзәгендә кеше шәхесенә мөнәсәбәтнең ятуы. Кешенең һәм татар халкының борынгыдан алып бүгенге көнгә кадәр сузылган тормышын һәм яшәү рәвешен сәнгатьле чагылдыручы буларак татар әдәбияты.
4	Болгарлар тарафыннан Ислам диненең кабул ителүе(922). “Көнчыгыш һәм Көнбатыш” контекстында төрки татарлар. Борынгы һәм урта гасырлар төрки-татар әдәбиятының үсеш этаплары/. Этапы развития древней и средневековой тюрко-татарской литературы.	1	Коръән, аның кыскача эчтәлеге һәм сәнгатьчә эшләнеше. Коръән сюжетларының әхлакый һәм рухи эчтәлеге, аларның әдәбиятка тәэсире, алга таба татар әдәбиятында сәнгатьле дәвам иттерелүе һәм үстерелүе. Ислам дине һәм төрки-татар мәдәнияте. Әдәбиятның иҗтимагый тормыш белән бәйләнеше. Язучының җәмгыять тормышында биләгән үзенчәлекле аерым бер урыны.
5	Гомумтөрки фольклоры һәм әдәбияты-татар әдәбиятының төп нигезен тәшкил итүче. Орхон-Енисей истәлекләре, аларда борынгы төркиләрнең тарихы, ышанулары,күзаллауларының чагылышы. / Фольклор и литература общетюркской эпохи как составная часть татарской литературы. Орхоно-Енисейские памятники,отражение в них истории, верований, особенностей художественного мышления древних тюрков.	1	«Орхон-Енисей язмалары»нда алга таба әдәбиятта үстерелеш тапкан фикер-мотивларның чагылышы.
6	Махмуд Кашгариның «Диване лөгат эт-төрк»– борынгы төркиләрнең	1	Мәхмүд Кашгарыйның *«Диване лөгатет-төрк»* китабы — борынгы төркиләрнең мәдәниятен, шул җөмләдән фольклор һәм әдәбиятын өйрәнү өчен әһәмиятле чыганак.

	фольклорын һәм язма әдәбиятын өйрәнү чыганагы. «Диване лөгат эт-төрк» / «Словарь тюркских наречий»Махмуда Кашгари – один из источников по изучению древнетюркского фольклора и письменной литературы.		
7	Йосыф Баласагунлының «Котадгу билег» - төрки халыкларның беренче классик поэмасы. /«Котадгу билиг» / «Благодатное знание» Юсуфа Баласагунлы – первая классическая поэма тюркских народов.	1	Й. Баласагунлының *«Котадгу белек»* поэмасы. Андагы төп фикер, поэманың сәнгатьчә эшләнеше. Бу әсәрләрнең төрки-татар язма әдәбиятына тәэсире.
8	Болгар-татар әдәбияты. (XII ,XIII гасырлар), Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф»поэмасы - зирәклек,матурлык,хис-кичерешләрнең зурлыгын тасвирлаучы гимн. Булгаро-татарская литература (XII- первая пол.XIII вв.), поэма Кул Гали«Кыйссаи Йосыф» / «Сказание о Йусуфе» – гимн мудрости, красоте, величию чувств человека.	1	Идел — Кама буендагы Болгар дәүләте. Анда мәдәниятнең чәчәк ату үзенчәлекләре. Әдәбият һәм сәнгатьнең югары сыйфатын дәлилләгән фактлар.
9	Алтын Урда чорында татар әдәбияты: Котб, Саифа Сараи, Хәрәзми иҗатлары.Төрки-татар әдәбиятында Дини-суфичылык юнәлеше. / Ренессансное направление в татарской литературе золотоордынского периода: творчество Кутба, Саифа Сараи, Хорезми.Религиозно-суфийское	1	XIII йөз урталарыннан алып XV йөз башына кадәр дәвердә болгар-татар мәдәнияте, әдәбияты һәм сәнгатенең торышы турында кыскача мәгълүмат бирү. Бу чор әдәбиятында иҗтимагый тормышның, сәяси һәм икътисади хәлләрнең чагылышы. Төп мотивлар һәм геройлар.

	направление в тюрко-татарской литературе.		
10	Казан ханлыгы чоры әдәбиятына гомуми тасвирлама. (Мөхәммәд Әмин, Колшариф,Өмми Камал). Мөхәммәдьяр иҗатында гуманистик дидактика. «Нәсыйхәт» поэмасы белән танышу./ Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства. Поэма Мухаммадьяра “Назидание”	1	Татар поэзиясен үстерүгә Мөхәммәдьяр керткән өлеш. Бәхәсләрдә катнашу, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү күнекмәләренә ия булу
11	Казан ханлыгының рус дәүләтенә кушылуы(1552) М.Колыйның философик хикмәтләрендә татар җәмгыяте кризисының яктыртылуы./ Присоединение Казанского ханства к русскому государству (1552). Отражение кризисного состояния татарского общества в хикметах – философских изречениях М. Колый	1	Тәрҗемәи хәле. Иҗаты, анда Казан ханлыгы җимерелгәннән соңгы чордагы татар әдәбиятының төп сыйфатлары чагылу. Суфичылык поэзиясенең югары гәүдәләнеше буларак бу иҗатның үзенчәлекләре, сәнгатьлелек дәрәҗәсе. М. Колый *«Хикмәтләр»*е, аларның үзенчәлеге, идея-эстетик байлыгы, сәнгатьчә эшләнеше. М. Колый поэзиясендә образлар системасы.
XIX гасыр татар әдәбияты (4 бүлек) (5 сәгать)./ Татарская литература XIX века. (5 часов)			
12	Г.Курсави,И.Хәлфин,К.Насыйри,Ш.Мәрҗәни,Х.Фәезханов,И.Гаспралы кебек шәхесләрнең мәгърифәтчелек эшчәнлеге./ Просветительская деятельность Г. Курсави, И. Хальфина,	1	Г.Курсави,И.Хәлфин,К.Насыйри,Ш.Мәрҗәни,Х.Фәезханов,И.Гаспралы кебек шәхесләрнең мәгърифәтчелек эшчәнлеге..

	К. Насыри, Ш. Марджани, Х. Фаизханова, И. Гаспринского и др.		
13	К.Насыйриның фәнни һәм әдәби эшчәнлеге./Просветительская деятельность К. Насыри.	1	Аның әсәрләре турында урта сыйныфларда белгәннәрне искә төшерү. Ижат эшчәнлегенең күптармаклы булуын мисаллар белән раслау. Әдәби әсәрләренә күзәтү. Аларда Урта гасыр Көнчыгыш әдәбиятларыннан һәм татар әдәбиятыннан килә торган мотивларның аралашып дәвам иттерелүе.
14	Г.Кандалый, Акмулла иҗатында реаль поэзиянең чагылышы. Аңлы-белемле, мәгърифәтле шәхес концепциясе, аның бирелеш үзенчәлекләре./ Становление реалистической поэзии в творчестве Г.Кандалый, Акмуллы и др. Становление татарской реалистической прозы.	1	Г. Кандалыйның татар шигъриятенә, шигырь техникасын баетуга керткән зур өлеше. Иҗатына К. Насыйри, Г. Тукай кебек язучылар биргән бәяләр. Кандалый иҗатының туплану һәм өйрәнелү дәрәҗәсе. Мифтахетдин Акмулла — татар, казакъ, башкорт әдәбиятларының уртак вәкиле. Акмулланың хат алымы белән язылган шигырьләре *(«Замана галимнәренә», «Нургали хәзрәт»* һ. б.), алардагы төп фикерләр, поэтик үзенчәлекләр. *«Дамелла Шиһабетдин хәзрәтнең мәрсиясе».* Аның романтик рухы, җанлы сөйләмгә якын булуы, халык иҗаты алым-детальлә-реннән мул файдаланып язылуы.

15 16	Татар милләтенең уяныргa, үсәргә тиешлеге, хатын-кыз язмышы, алдынгы, бигрәк тә рус мәдәниятенә йөз тоту кебек мәсьәләләрнең көнүзәктә торуы. З. Бигиевнең «Өлүф, яки Гүзәл кыз Хәдичә»романы Появление в литературе новых видов и жанров европейского типа (роман З. Бигиева «Өлүф, яки Гүзәл кыз Хәдичә» / «Тысячи, или красавица Хадича» – в сокращенном виде). Актуальность таких тем как необходимость возрождения и развития татарского народа, судьба татарских женщин, ориентация на ведущие культуры, в особенности на русскую.	2	Бәхәсләрдә катнашу, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү күнекмәләренә ия булу. Әдәби әсәрнең текстына нигезләнеп, проблемаларын билгеләү. Кеше менәзен (характерын) тормышчан җирлектә ачуда уңышлы алымнар. Зөләйха¬ны фаҗигагә алып килгән сәбәпләрнең берсен күрсәтеп, «бала ата-ана сүзеннән чыкмаса яхшы» дигән фикер уздырылу. Байлыкка омтылышның кеше холкын бозуын, һәлакәткә ки¬терүен сурәтләү. Хикәяләүнең объективлаша төшүе. Бәхәсләрдә катнашу, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү күнекмәләренә ия булу. Әдәби әсәрнең текстына нигезләнеп, проблемаларын билгеләү.
XX гасыр башы әдәбияты (5 бүлек) (3 сәгать) Татарская литература начала XX века.(3 часа)			
17	Сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Фатих Амирхан (1886-1926):«Хәят» повесте. Модернизм,модернистик алымнар./ Приобщение татарской литературы в начале XX века к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры. Фатих Амирхан (1886-1926). «Хаят».	1	Халкыбыз узган тарихи юлны күздән кичерү. Милләт проблемасының үзәккә куелуы, язучыларның әхлакый, фәлсәфи һәм әдәби-эстетик эзләнүләре, тәҗрибәләре Сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. 20 нче гасырда татар әдәбияты.Чорга бәя бирү. Татар әдәбиятына күзәтү. Ф.Әмирханның тормыш юлы. Язучы иҗаты, аның үзенчәлекләре турында гомумиләштереп сөйләү. Бай татар зыялыларының гаилә тормышы һәм гореф –гадәтләре. Шул шартларда үскән татар кызының холкы тәрбияләнү, омтылыш-теләкләре чагылу

	Модернизм, модернистские приемы.		
18	Б.с.ү. Сочинение “Хәят” повестендагы Хәят образы – язучының хатын-кыз идеалы”/ Развитие речи . Сочинение. “Образ в произведении Хаят- идеал писателя”	1	Әдәби әсәрнең текстына нигезләнеп, проблемаларын билгеләү, үз фикер-мөнәсәбәтеңне дә әйтеп нәтиҗәләр ясау
19	Галиасгар Камал (1879-1973) – татар реалистик драматургиясенә нигез салучы. Г. Камалның «Банкрот» пьесасында конфликтның үзенчәлеге. / Г.Камал-основоположник реалистической драматургии.Особенности конфликта в произведении Г. Камала «Банкрот».	1 .	20 нче йөз башы драматургиясе(гомуми күзәтү) Г.Камалның тормыш юлы һәм иҗаты. Мәгърифәт өлкәсендә күпьяклы эшчәнлеге. Беренче пьесалары
XX гасырның беренче яртысында татар әдәбияты (1917-1950 еллар) (6 бүлек) (5 дәрес)/ Татарская литература первой половины XX века.(5 сәгать)			
20	1917 елдан соң татар әдәбияты үсешенең авырлашу процессы. . Роман жанрының активлашуы.М.Галәүнең «Мөһаҗирләр» романы/ Сложность процесса развития татарской литературы после 1917 года. Активизация романной жанровой традиции: М. Галяу («Мөһаҗирләр» / («Мухаджиры» – в сокращенном виде).	1	Мәхмүд Галәүнең тормыш һәм иҗат юлы. “Мөһаҗирләр” романын дәрестә һәм мөстәкыйль уку. Әсәрнең язылу тарихы, тәмамланмаган булуы. Тарихи вакыйгалар барган чор, урыннары-мәйданы. Халык образын сурәтләү осталыгы. Ирек, гаделлек өчен, үз динен, милли рухын саклап калу өчен көрәшләрнең тарихта кабатланып торуы, фаҗигаләр һәм илаһи максатлар белән бәйле булуы. Геройлар язмышында халык тормышының тулы чагылышы
21	Бөек Ватан сугышы елларында татар әдәбияты,әдәбиятка йогынтысы. Сугыш	1	Бөек Ватан сугышы елларында татар әдәбияты. Лирика һәм публицистиканың алга чыгуы. Кече жанрларның активлашуы. Төп тема-мотивлар, проблемалар.

	чорының төп образлары, мотив һәм поэтиксы. М.Җәлилнең тормыш юлы һәм иҗаты «Җырларым», «Тик булса иде ирек»/ Великая Отечественная война, ее влияние на литературу.Основные образы, мотивы и поэтика поэзии военных лет Жизнь и творчество М. Джалиля. Джалиль "Песни мои», «Лишь бы была свобода»,		Сугыш чынбарлыгы һәм аны сурәтләү үзенчәлекләре. Муса Җәлилнең тормыш һәм иҗатын искә төшерү
22	Б.с.ү.Сочинение."Җырга әйләнгән гомер"/Сочинение "Жизнь, ставшая песней»	1	Әдәби әсәрнең текстына нигезләнеп, проблемаларын билгеләү, үз фикер-мөнәсәбәтеңне дә әйтеп нәтиҗәләр ясау.
23	Ә. Еники «Кем җырлады?»хикәясе Г. Кутуй «Сагыну»;). иҗаты. Г. Кутуй «Сагыну» / «Ностальгия»; Ә. Еники «Кем җырлады?» /«Кто пел?»).	1	Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗаты белән танышу. Иҗатының үзенчәлекләре. Язучының индивидуаль стиле, төшенчәгә билгеләмә бирү. Язучының тормыш юлы. Лирик герой кичерешләренең табигыйлеге, гомумкешелек мәнфәгатьләреннән килеп чыгуы. Поэмаларда кеше тормышы һәм табигать күренешләренең чагылышы. Тел-сурәтләү чаралары. ӘД: Лирик герой турында төшенчәне киңәйтү
24	Х. Туфан (1900-1981) иҗатының чорларга бүленеше. «Кайсыгызның кулы җылы» «Киек казлар» . 40-50 елларда фәлсәфи лирика. Поэтика һәм стиль үзенчәлеге/ Этапы творчества Х. Туфана («Кайсыгызның кулы җылы» / «Чьи руки теплее», «Киек казлар» / «Дикие гуси»). Философско-лирическая направленность поэзии 40-50-х гг. Исповедальность, особенности поэтики и стиля.	1	Сугыштан соңгы чор әдәбияты. Язучыны яшәгән чоры, дөняга карашы.әдәбияттагы урыны белән күз алдына китерү, шәхес буларак бәяләү. Шигырьне тулысы белән анализлау.
	XX гасырның икенче яртысындагы татар әдәбияты. (1956-1990 еллар) (7 бүлек) (6 дәрес) /Татарская литература второй половины XX века (6 часов)		

25	Татар әдәбиятының милли гореф-гадәтләргә әйләнеп кайтуы. Татар халкының холык сыйфатларын, гореф-гадәтләрен күзаллау. А. Гилязов («Җомга көн кич белән»)/ Возвращение татарской литературы к национальным традициям. Художественное осмысление национальных черт характера, традиций татарского народа: А. Гилязов («Җомга көн кич белән» / «В пятницу вечером»).	1	Татар әдәбиятының милли гореф-гадәтләргә әйләнеп кайтуы.Татар халкының холык сыйфатларын, гореф-гадәтләрен күзаллау. Сюжет-композиция үзенчәлеге, Бибинур образына салынган “изгелек” төшенчәсенең гәүдәләнеше
26	Н. Фәттахның “Итил суы ака торур” романы. /Трансформация исторического романа соцреализма (Н. Фаттах «Ител суы ака торур» / «Итиль – река течет»).	1	Н. Фәттахның тормыш һәм иҗат юлы өйрәнү.
XX-XXI гасырлар чигендә татар әдәбиятында сыйфат үзгәрешләр (8 бүлек) (8 дәрес)/ Татарская литература рубежа XX-XXI веков (1990-2016 гг.).(8 часов)			
27	XX-XXI гасырлар чигендә татар әдәбиятында сыйфат үзгәрешләре, эзләнүләрнең “яңа дулкын” булып күтәрелүе. Совет һәм постсовет заманына тәнкыйди бәя биргән, шәхес һәм җәмгыять каршылыгын чагылдырган, ил тарихындагы олы этапларның, аерым шәхесләрнең сурәтен тудырган әсәрләр язылу. /Трансформация татарской литературы на рубеже XX-XXI веков: критическая оценка советского и постсоветского времени, переосмысление далекой и близкой истории народа	1	XX-XXI гасырлар чигендә татар әдәбиятында сыйфат үзгәрешләре, эзләнүләрнең “яңа дулкын” булып күтәрелүе. Совет һәм постсовет заманына тәнкыйди бәя биргән, шәхес һәм җәмгыять каршылыгын чагылдырган, ил тарихындагы олы этапларның, аерым шәхесләрнең сурәтен тудырган әсәрләр язылу. Психологик башлангычның алга чыгуы аша шәхес тормышы, эчке дөньясының тарихи–иҗтимагый чынбарлыктан өстен булуын раслау.

28	Психологик башлангычның алга чыгуы аша шәхес тормышы, эчке дөньясының тарихи–иҗтимагый чынбарлыктан өстен булуын раслау./	1	Психологик башлангычның алга чыгуы аша шәхес тормышы, эчке дөньясының тарихи–иҗтимагый чынбарлыктан өстен булуын раслау.
29	Зульфат «Тамыр көлләре», «Тойгыларда алтын яфрак шавы әсәрләре./ Зульфат «Пепел корней», «В чувствах – золотая мелодия листьев»	1	Зульфат «Тамыр көлләре», «Тойгыларда алтын яфрак шавы әсәрләре белән танышу.
30	Көнкүреш вакыйгасының илкүләм әһәмиятле иҗтимагый, социаль-мәдәни, әхлакый мәсьәләләргә барып тоташуы. Романда совет җәмгыятенең кискен тәнкыйтьләнүе. Кеше һәм җәмгыять каршылыгы. / Появление литературных произведений, описывающих отдельные этапы в жизни страны с точки зрения конфликта человека и общества.	1	Көнкүреш вакыйгасының илкүләм әһәмиятле иҗтимагый, социаль-мәдәни, әхлакый мәсьәләләргә барып тоташуы. Романда совет җәмгыятенең кискен тәнкыйтьләнүе. Кеше һәм җәмгыять каршылыгы.
31	Ф.Садриевнең «Таң җиле» әсәре /Ф. Садриев «Утренний ветерок»	1	Образларга характеристика бирергә
32	Т.Миңнуллинның “Кулъяулык” драмасында тел, мәдәният, гореф-гадәтләрне саклау мәсьәләсе./ Проблемы возрождения и сохранения народных традиций.Т. Миңнуллин «Платочек)».	1	Анализ ясый белү
33	Йомгаклау контроль эше(сочинение) /Итоговая контрольная работа (сочинение)	1	Әдәби әсәрнең текстына нигезләнеп, проблемаларын билгеләү, үз фикер-мөнәсәбәтеңне дә әйтеп нәтиҗәләр ясау
34	9 нчы сыйныфта үтелгән темаларны кабатлау/ Повторение и обобщение изученного в 9 классе	1	Алган белемнәргә нәтиҗә ясарга